

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Anitos Vanagaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas
Teismų vaidmuo konkurencijos taisyklių įgyvendinime Lietuvoje

Vadovas: Lekt. Šarūnas Keserauskas
Recenzentas: Lekt. Marius Juonys

Vilnius 2011

TURINYS

IŽANGA	3
1 Teisminė kontrolė ir jos svarba	5
1.1 Teismų vaidmuo konkurencijos teisės sistemoje	5
1.2 Teisminės kontrolės svarba konkurencijos teisėje	6
2 Teisminės kontrolės Europos Sąjungoje prigimtis ir apimtis	8
2.1 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatos	8
2.2 Teisminės kontrolės ES konkurencijos teisėje intensyvumas	9
2.2.1 Teisės kontrolė	9
2.2.2 Faktų kontrolė	10
2.2.3 Sudėtingos ekonominės analizės kontrolė	11
3 Teisminė kontrolė Lietuvoje	20
3.1 Nacionalinės autonomijos principas ir ES teismų praktikos įtaka nacionaliniams teismams	20
3.2 Teisminė kontrolė	22
3.3 Teisminės kontrolės intensyvumas	23
4 Teismo sprendimų analizė	33
4.1 Sprendimas panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis ir gražinti bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti	33
4.2 Sprendimas panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis	36
4.3 Sprendimas pakeisti nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių taikymo	41
4.4 Sprendimas įpareigoti Konkurencijos tarybą atlikti tyrimą	43
5 Suderinamumas su EŽTK	46
5.1 Baudų skyrimas ir EŽTK	46
5.2 Bylos gražinimas Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui ir „ne bis in idem“ principas	52
IŠVADOS	57
LITERATŪROS SARAŠAS	59
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67

IŽANGA

Temos aktualumas. Lietuvoje konkurenciją ribojančių veiksmų kontrolės institucija yra Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba. Tačiau siekiant užtikrinti ūkio subjektų teises, jiems numatyta teisė skusti Konkurencijos tarybos nutarimus teismui. Dėl konkurencijos teisės ypatybių teisminė kontrolė šioje srityje yra ypač svarbi. Europos Sąjungos Teismams taip pat yra numatyta atlikti peržiūrinčio teismo funkcijas. Tačiau peržiūrint Europos Komisijos sprendimus konkurencijos srityje kyla daug klausimų. Panašūs klausimai kyla ir Lietuvos teismų praktikoje. Nėra aišku, kokia yra Lietuvoje vykdoma teisminė kontrolė, koku intensyvumu ji vykdoma, kaip ji suderinama su Konkurencijos tarybos turima diskrecijos teise. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme¹ nenumatyta, kokiais atvejais teismas gali priimti sprendimą panaikinti Konkurencijos tarybos nutarimą visiškai, o kada gali gražinti Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti. Taip pat kyla klausimų dėl galimo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos² pažeidimo. Šių klausimų analizė svarbi teismų praktikai. Lietuvos teismų praktika turi atitikti naujausią Europos Sąjungos konkurencijos teisės vystymąsi.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas – išanalizuoti Lietuvos teismų atliekamą teisminę kontrolę ir intensyvumą. Atskirai išanalizuoti atvejus, kada teismas priima vieną ar kitą nutarimą išnagrinėjęs skundą dėl Konkurencijos tarybos nutarimo. Išsiaiškinti, ar nėra pažeidžiama Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.

Darbo objektas. Šiame magistro darbe analizuojamas teismų vaidmuo, kai jis atlieka peržiūrinčio teismo funkcijas nagrinėdamas Konkurencijos tarybos nutarimus. Didžiausias dėmesys skiriamas teismo sprendimų, priimtų išnagrinėjus ūkio subjekto skundą dėl Konkurencijos tarybos nutarimo, analizei. Taip pat nagrinėjamas teisminės kontrolės intensyvumas. Siekiant visapusiškai atskleisti temą, pirmiausia analizuojama Europos Sąjungos Teismų praktika peržiūrint Europos Komisijos sprendimus konkurencijos srityje, kuri daro didelę įtaką Lietuvos teismų praktikai, ir teisės mokslininkų nuomonės dėl tinkamos teisminės kontrolės.

¹ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856).

² 1950 m. balandžio 11 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir 14, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6, 7, 12 ir 13.

Pažymėtina, kad dėl ribotos darbo apimties ir dėl negausios teismų praktikos Lietuvoje, privatusis konkurencijos taisyklių įgyvendinimas, kuriame dalyvauja bendrosios kompetencijos teismai, šiame magistro darbe nėra nagrinėjamas.

Darbe nėra analizuojamos ir pačios konkurencijos taisyklės. Manytina, jog užtenka paminėti, kad pagrindinės Europos Sąjungos konkurencijos teisės taisyklės yra įtvirtintos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo³ 101 ir 102 straipsniuose ir Koncentracijų reglamente⁴. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnis numato konkurenciją ribojančius susitarimus, 9 straipsnis – piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, o trečiajame įstatymo skirsnyje reglamentuojama koncentracijos kontrolė. Nors konkurencijos įstatymas reglamentuoja konkurencijos teisinius santykius, susiklosčiusius vietinėje rinkoje, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog Konkurencijos įstatymo tikslas yra Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimas, šio įstatymo normos ir jose naudojamos sąvokos iš esmės yra identiškos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatomis.

Tyrimo metodai. Magistro darbe yra naudojamas istorinis tyrimo metodas, kuris padeda atskleisti Europos Sąjungos teismų taikomų teisminės kontrolės standartų susiformavimą. Lyginamasis metodas pasitelkiamas lyginant Europos Sąjungos ir Lietuvos teisminę kontrolę. Sisteminis tyrimo metodas naudojamas analizuojant Lietuvos Respublikos įstatymus. Analizės metodu nagrinėjama Europos Teisingumo Teismo, Bendrojo teismo, Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos teismų praktika.

Svarbiausi šaltiniai. Kadangi yra nagrinėjamos Lietuvos praktinės problemos, svarbiausias darbo šaltinis yra Lietuvos teismų, t. y. Vilniaus apygardos administracinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, praktika. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad yra siekiama Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimo, taip pat analizuojami Europos Sąjungos teisės aktai ir teismų praktika. Iš specialiosios literatūros paminėtini Damien Geradin, Nicolas Petit, Ian Forrester ir Wouter Wils straipsniai, kuriuose nagrinėjama teisminė kontrolė Europos Sąjungoje.

³ 2010 m. kovo 30 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (OL, 2010 C 83/01).

⁴ 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (OL, 2004 L 24, p. 1-22).

1 Teisminė kontrolė ir jos svarba

1.1 Teismų vaidmuo konkurencijos teisės sistemoje

Kiekviena konkurencijos teisės sistema turi nuspręsti, kokį vaidmenį suteikti teismams⁵. Kai kuriose jurisdikcijose teismai yra ta institucija, kuri priima sprendimus konkurencijos teisės srityje. Tai – teisminis modelis. Pavyzdžiu galėtų būti JAV: Teisingumo departamentas atlieka kaltintojo vaidmenį, bet baudas konkurencijos taisyklių pažeidėjams skiria teismai. Kai kuriose šalyse, tokiose kaip Suomija ir Švedija, konkurencijos institucijos nustato konkurencijos teisės pažeidimus, bet tik teismai gali skirti baudas.

Kitose jurisdikcijose konkurencijos institucijos gali atlikti tyrimą, nuspręsti ir paskirti baudas pačios. Tai – administracinis modelis. Šiuo atveju svarbu, kad būtų efektyvi kontrolės sistema, kuri suteikia teismui galimybę peržiūrėti konkurencijos institucijos sprendimą. Kai kuriose šalyse teismas atlieka tik teisminę kontrolę, tikrindamas sprendimo teisėtumą ir užtikrindamas procedūrinį teisingumą. Kitose sistemose teismas gali taikyti visišką apeliaciją, su galimybe, jei norės, pakeisti konkurencijos institucijos nuomonę sava.

Lietuvoje yra įtvirtintas administracinis modelis. Konkurenciją ribojančių veikslių kontrolės institucija yra Konkurencijos taryba, kuri vykdo valstybinę konkurencijos politiką bei kontroliuoja, kaip laikomasi Konkurencijos įstatymo. Konkurencijos įstatymo 19 straipsniu Konkurencijos tarybai yra suteikti platūs įgalinimai. Konkurencijos taryba, kaip nacionalinė konkurencijos institucija, taip pat yra įgaliota taikyti Europos Sąjungos (toliau – ES) konkurencijos teisės taisykles.

Įstatymu yra numatytas skundų dėl Konkurencijos tarybos nutarimų teisminis nagrinėjimas, taip teismams vykdant viešąjį konkurencijos taisyklių įgyvendinimą. Konkurencijos įstatymo 38 straipsnio 1 dalis numato: „Ūkio subjektai, taip pat kiti asmenys, manantys, kad buvo pažeistos jų šiuo įstatymu ginamos teisės, turi teisę Konkurencijos tarybos nutarimus apskusti Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Konkurencijos tarybos nutarimus, priimtus pagal šio įstatymo 36 straipsnį, turi teisę skusti proceso šalys.“ Taigi numatyta teisminė kontrolė, kurią Lietuvoje įgyvendina administraciniai teismai.

Skirtingai nuo bendrosios kompetencijos teismų, nagrinėjančių baudžiamąsias bylas ir ginčus, kylančius iš civilinių, šeimos, darbo, kitų privatinių teisinių santykių,

⁵ Competition Law Toolkit [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.adb.org/Documents/Others/OGC-Toolkits/Competition-Law/complaw091200.asp>>.

administraciniuose teismuose sprendžiami ginčai, kurie kyla vidaus ir viešojo administravimo bei valdymo srityse. Kitaip tariant, administraciniai teismai nagrinėja ginčus, kuriuose bent viena iš ginčo šalių yra valstybė, savivaldybė arba valstybės ar savivaldybės institucija, įstaiga, tarnyba, tarnautojas, ir kurie kyla šiems subjektams įgyvendinant vykdomosios valdžios funkcijas. Kadangi Konkurencijos taryba yra visos valstybės teritorijoje veikiantis viešojo administravimo subjektas, jos nutarimai skundžiami Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimai gali būti skundžiami Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui (toliau – LVAT). LVAT veikia visoje valstybės teritorijoje, o jo priimti sprendimai, nutarimai ar nutartys įsiteisėja priėmimo dieną ir yra neskundžiami. Kitaip tariant, tai yra aukščiausia konkurencijos ginčų sprendimo instancija, kai ginčas kyla dėl Konkurencijos įstatymo įgyvendinimo.

Kadangi bylos dėl viešojo konkurencijos taisyklių įgyvendinimo yra administracinės bylos, todėl jų nagrinėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (toliau – ABTI)⁶.

1.2 Teisminės kontrolės svarba konkurencijos teisėje

Išsiaiškinus, kad Lietuvoje teismai konkurencijos srityje vykdo teisminę kontrolę, derėtų trumpai aptarti jos reikšmę. Damien Geradin ir Nicolas Petit nurodo, jog kelios konkurencijos teisės ypatybės daro teisminę kontrolę šioje srityje ypač svarbią⁷.

Pirma, konkurencijos teisė yra linkusi į rimtas klaidas. Tai sąlygoja koncepcijų homogeniškumo trūkumas, įrodinėjimo sunkumai, sudėtingi norminiai standartai, objekto sudėtingumas.

Antra, konkurencijos taisyklių įgyvendinimas konfliktuoja su pagrindinėmis teisėmis. Draudama įmonėms laisvai prekiauti rinkoje, konkurencijos teisė rimtai konfliktuoja su asmeninėmis laisvėmis, pavyzdžiui, asociacijų laisve, nuosavybės apsauga, teise į asmeninės informacijos apsaugą. Daugelyje valstybių šios teisės yra saugomos

⁶ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr.85-2566).

⁷ GERADIN, Damien; PETIT, Nicolas. Judicial Review in European Union Competition Law: A Quantitative and Qualitative Assessment. In *TILEC Discussion Paper* [interaktyvus]. 2011, nr. 8 [žiūrėta 2011-04-11]. Prieiga per internetą: < http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1698342###>.

konstitucinių nuostatų. Jos taip pat gali būti saugomos tarptautinių instrumentų, tokių kaip Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK).

Priešiškus tarp konkurencijos teisės ir asmeninių laisvių tampa dar aiškesnis procedūrinis požiūris. Konkurencijos institucijos paprastai turi teisę atlikti patikrinimus įmonių, įtariamų antikonkurenciniu elgesiu, patalpose (daugelyje jurisdikcijų taip pat ir įmonių vadovų privačiuose namuose) ir reikalauti dokumentų (ir paaiškinimų), susijusių su tyrimo dalyku. Vykdam patikrinimus, konkurencijos institucijos taip pat gali pareikšti reikalavimus pateikti informaciją, kas daugeliu atveju reiškia pateikimą šimtų ar tūkstančių dokumentų, įskaitant privačią korespondenciją. Paklusnumo užtikrinimui konkurencijos institucijos dažniausiai gali panaudoti prievartos priemones, kad gautų informaciją, reikalingą tyrimams, įskaitant galimybę paskirti dideles baudas ar net baudžiamąsias sankcijas.

Konkurencijos institucijos gali priimti sprendimus, kurie kėsina ir į nuosavybės teises. Tai gali būti atvejai, kai dominuojančios įmonės priešsrovinėje rinkoje yra įgalios tiekėti esmines žaliavas (esminius išteklius) konkurentams pasrovinėje rinkoje (pavyzdžiui, prieiga prie infrastruktūros interneto pramonėje) ar net suteikti licencijas. Kitais žodžiais sakant, konkurencijos teisės tyrimai ir sprendimai gali būti nepaprastai landūs ir todėl gali būti kontrolės dalykas, nes reikia užtikrinti, kad pagrindinės teisės yra apsaugotos ir nepiktinaudžiamos įgaliojimais.

Trečia, pavedimas, patikėtas konkurencijos institucijai, nebūtinai gali būti vykdomas dėl viešo intereso. Wouter Wils savo straipsnyje teigia, kad konkurencijos institucijos pareigūnai, kaip ir kiti pareigūnai, gali būti šališki⁸. Pirmiausia, tai natūralus psichologinis pareigūno, kuriam patikėta atlikti tyrimą, polinkis ieškoti ir didesnę galią suteikti tiems įrodymams, kurie pagrindžia jo įsitikinimą, kad pažeidimas padarytas. Tai sukelia riziką, kad įrodymai, kurie ne visai atitinka žalos teoriją, kurią stengiamasi pagrįsti, bus sąmoningai ar dažniau nesąmoningai ignoruojami arba jiems bus suteikta mažesnė reikšmė. Antra, konkurencijos institucijos veikla orientuota į rezultatus. Visuomenei svarbiau išgirsti, kad konkurencijos institucija nustatė pažeidimą, o ne tai, kad tyrimas nutrauktas ar pažeidimas nenustatytas. Po ilgą laiką trukusio kruopštaus tyrimo pareigūnui gali būti sunku tyrimą nutraukti, nors yra daug mažiau priežasčių įsikišimui, nei iš pradžių manyta.

⁸ WILS, Wouter. The Combination of the Investigative and Prosecutorial Function and the Adjudicative Function in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. In *World Competition* [interaktyvus]. 2004, nr. 27 [žiūrėta 2011-04-11], p. 202-224. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1319251>.

2 Teisminės kontrolės Europos Sąjungoje prigimtis ir apimtis

2.1 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatos

ES Teismų jurisdikcija peržiūrėti Europos Komisijos (toliau – Komisijos) sprendimus ES konkurencijos teisės srityje kyla iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV). SESV suteikia šiek tiek nuorodų dėl teisminės kontrolės apimties⁹. SESV 263 straipsnis nurodo, kad Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) jurisdikcijai priklauso nagrinėti ieškinius dėl Komisijos sprendimų „dėl kompetencijos trūkumo, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, Sutarčių ar kokios nors su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimo arba piktnaudžiavimo įgaliojimais.”

SESV 261 straipsnis numato, kad „pagal Sutarčių nuostatas Europos Parlamento ir Tarybos bendrai priimti reglamentai gali suteikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui neribotą jurisdikciją skirti tokiuose reglamentuose numatytas baudas”. Tai, kad ES Teismai naudojami labiau ribota nei neribota jurisdikcija dėl Komisijos sprendimų (išskyrus ES teismų neribotą jurisdikciją peržiūrėti baudas), reiškia, kad ES Teismai yra įgalioti tik peržiūrėti tokių sprendimų teisėtumą ir, kai jie neteisėti, panaikinti juos, o ne iš naujo išnagrinėti bylą iš esmės.

Tai kyla iš institucijų pusiausvyros principo. ES šis principas yra įtvirtintas SESV. Komisija yra įgaliota konkurencijos teisės nuostatų, įtvirtintų SESV ir ES teisės aktuose, vykdymu, taip pat ES konkurencijos politikos vystymu. Tuo tarpu ES Teismai turi užduotį peržiūrėti Komisijos sprendimų, įgyvendinant ES konkurencijos teisę, teisėtumą. Faktiškai tai reiškia, kad ES Teismai nėra įgalioti – kaip klasikinėje apeliacijos procedūroje – pakeisti Komisijos požiūrį savu ir priimti *de novo* sprendimą. Kai ES Teismai nustato, kad Komisijos sprendimas yra neteisėtas, jie turi jį panaikinti (visiškai ar iš dalies).

⁹ *Cit. op. 7.*

2.2 Teisminės kontrolės ES konkurencijos teisėje intensyvumas

Kaip institucijų pusiausvyros pasekmę ES teismai taip pat pripažino Komisijos diskreciją peržiūrint sudėtingą ekonominę analizę. Kontrolės intensyvumas skiriasi priklausomai nuo to, ar Teismai peržiūri faktų teisingumą ir teisingą teisės taikymą (visiška kontrolė), ar Komisijos sudėtingos ekonominės analizės vertinimo teisingumą (ribota kontrolė)¹⁰.

Nors šis skirtumas dėl kontrolės intensyvumo, taikomas teisės ir fakto klausimams ir sudėtingai ekonominei analizei, yra plačiai priimtas, vis dėlto jis kelia tam tikrų klausimų. Pirma, dažnai sunku atskirti teisės ir fakto klausimus nuo ekonominių vertinimų. Antra, nėra aišku, kaip atskirti „sudėtingą“ ir „nesudėtingą“ ekonominių vertinimą.

2.2.1 Teisės kontrolė

ES Teismai vykdo visapusišką kontrolę aiškindami ES konkurencijos teisę. Komisija neturi jokios diskrecijos, kai kalbama apie ES teisės aiškinimą. ES Teismai aiškina teisę ir tikrina, ar Komisija laikosi jų aiškinimo, įgyvendindama ES konkurencijos taisykles. Šiuo atveju, ES Teismai sukūrė teisinius standartus (testus) atsižvelgiant į procedūrinius ir esminius konkurencijos teisės aspektus. Kalbant apie procedūrinius aspektus, ES Teismai pažymėjo, kad Komisija įgyvendindama konkurencijos teisę gerbia „teisę į gynybą“. Daugelyje bylų ES Teismai siekė užtikrinti griežtą procedūrinių taisyklių laikymąsi Komisijai atliekant 101 ir 102 straipsnio tyrimus ir sprendžiant dėl susijungimų¹¹.

Kalbant apie esminius aspektus, ES Teismai savo praktikoje sukūrė daugybę teisinių standartų (testų), kuriais turi būti remiamasi nustatant komercinės praktikos, linkusios sukurti antikonkurencinius efektus (horizontalių susitarimų, vertikalių susitarimų, oligopolinio elgesio, išimtinio tiekimo, nuolaidų, grobuoniškos kainodaros, selektyvaus kainų sumažinimo, surišimo ir susiejimo, atsisakymo tiekti, maržos spaudimo, diskriminacijos kainomis, išnaudojančių kainų ir sąlygų) suderinamumą su ES teise.

Svarbus pastebėjimas – šie teisiniai testai yra ekonominio pobūdžio. Priimant ar tobulinant tokius testus, ES Teismai priima tiekėjams, jų klientams ir galutiniams vartotojams ekonomiškai labai svarbius sprendimus. Dėl jų poveikio gerovei, tokie klausimai taip pat apima ekonominės politikos sprendimus. Tai rodo, kad konkurencijos teisėje teisiniai

¹⁰ *Cit. op. 7.*

¹¹ Pvz. Europos Teisingumo Teismo 1989 m. spalio 18 d. sprendimas byloje C-374/87, *Orkem v. Commission* (1989), ECR 3343.

ir ekonominiai klausimai negali būti visiškai atskirti, kadangi ES Teismų priimtų standartų turinys turi būti įgyvendintas pasitelkiant ekonominius sprendimus.

2.2.2 Faktų kontrolė

Faktų vertinimas konkurencijos teisės bylose yra svarbus, kadangi didžioji dauguma konkurencijos bylų yra laimimos arba pralaimimos daugiau dėl faktų nei dėl abstrakčių teisinių ar ekonominių teorijų¹². Ypatinga faktų kontroliavimo svarba buvo viena iš priežasčių, dėl kurios 1989 m. buvo sukurtas „Pirmosios instancijos teismas“, dabar vadinamas „Bendrojo teismu“. Šis naujai sukurtas teismas ėmėsi savo užduoties labai rimtai. *Italian Flat Glass* byloje Bendrasis teismas nurodė, kad „jis yra įpareigotas (...) skrupulingai patikrinti įrodymų, į kuriuos Komisija atsižvelgė priimdama sprendimą, prigimtį ir svarbą“¹³.

Kaip pasekmė, daugelis Bendrojo teismo sprendimų analizuoja Komisijos sprendimų smulkiausias detales ir dėl Komisijos neteisingo faktų traktavimo daugelis sprendimų dėl antikonkurencinių susitarimų ir koncentracijų buvo panaikinti¹⁴.

Žinoma, ne visada lengva nustatyti, ar apeliacijos, kurią pateikė įmonė, ginčijanti Komisijos sprendimą, pagrindas yra dėl teisės, fakto ar sudėtingos ekonominės analizės. Pirminiai ar pagrindiniai faktai, tokie kaip klausimai, ar įvyko susitikimas, kas dalyvavo, kas buvo sprendžiama, ar susitikimo metu priimti sprendimai dalyvių buvo įgyvendinti, nekelia sunkumų skirstant į kategorijas. Tokių faktų teisingumas, kuris dažnai lemia bylos rezultatus, nėra svarbus ekonominiam vertinimui ir todėl turėtų būti visiškos ES Teismų kontrolės objektas.

Tačiau atskyrimas tampa mažiau aiškus, kai ES Teismai susiduria su tuo, ką buvęs teisėjas David Edward laiko „ekonominės prigimties faktais“. Pavyzdžiui, įmonė, ginčijanti Komisijos sprendimą, kad piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi, gali argumentuoti, kad Komisijos atitinkamos rinkos apibrėžimas yra ydingas, kad ji neužima dominuojančios padėties ir kad jos kaininis ar nekaininis elgesys nereiškia piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi. Rinkos apibrėžimo klausimai aiškiai apima faktinius klausimus, tokius kaip „ar

¹² *Cit. op.* 7.

¹³ Pirmosios Instancijos Teismo sprendimas bylose T-68/89, T-77/82 and T-78/89, *SIV v. Commission* (1992), ECR II-1403.

¹⁴ Pavyzdžiui, Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. birželio 6 d. sprendimas byloje T-342/99, *Airtours v. Commission* (2002), ECR II- 02585; Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. spalio 25 d. sprendimas byloje T-80/02, *Tetra Laval v. Commission* (2002), ECR II-04519; Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. spalio 22 d. sprendimas byloje T-310/01, *Schneider v. Commission*, (2002), ECR II-04071.

produktas A yra produkto B pakaitalas”. Bet jie taip pat gali būti apibrėžti kaip teisiniai klausimai, pavyzdžiui, „ar Komisijos naudotas testas atitinka ES Teismų teisminę praktiką”. Rinkos apibrėžimas taip pat gali apimti sudėtingos ekonominės analizės klausimus, ypač kai Komisija remiasi ekonominėmis priemonėmis įvertinti, ar atskiri produktai priklauso tai pačiai rinkai¹⁵.

Tačiau tai, ar apeliacijoje remiamasi fakto ar teisės klausimais, praktiškai neturi didelės reikšmės, kadangi ES Teismai gali išsamiai peržiūrėti teisės ir fakto klausimus. Klausimas, ar pagrindas yra sudėtinga ekonominė analizė, yra svarbus, nes tai gali nustatyti kontrolės, kuri gali būti atlikta ES Teismų, intensyvumą.

2.2.3 Sudėtingos ekonominės analizės kontrolė

Pirmiausia svarbu nustatyti sąvokos „sudėtingi ekonominiai klausimai“ turinį ir kontūrus dėl kelių priežasčių. Pirma, tai, ar Komisijos sprendime ginčijamas dalykas yra klausimas dėl „fakto“ ar dėl „ekonominės problemos“, ir, jei pastarasis, ar šis klausimas yra „sudėtingas“, nurodo kontrolės intensyvumą. Antra, kadangi Komisija vis plačiau taiko „labiau ekonominį požiūrį“ konkurencijos bylose, jeigu „teisminės pagarbos sudėtingiems ekonominiams vertinimams standartas“ nebus aiškiai apibrėžtas, jos sprendimų kontrolė gali tapti vis labiau „švelni“ dėl to, kad sudėtingų ekonominių klausimų vertinimas turi būti Komisijos sritis¹⁶.

Konkurencijos taisyklių taikymas apima ekonominį motyvavimą, bet nėra aišku, kada toks motyvavimas yra „sudėtingas”. Konkurencijos teisės įgyvendinimas gali reikalauti vertinimų, kurie yra „techniškai” sudėtingi, pavyzdžiui nustatymas, ar vertikalčiai integruota įmonė, kuri dominuoja priešsrovinėje rinkoje, vykdydama maržos spaudimą, turėdama tikslą atimti naudojimosi teisę iš pasrovinių konkurentų. Maržos spaudimo buvimo vertinimas apima sudėtingą išlaidų (kainų) analizę, kurią specializuota institucija gali geriau atlikti nei bendras teismas. Be to, kai kurie vertinimai gali būti ne tik sudėtingi iš techninės pusės, bet taip pat būti susiję su politikos klausimais. Tokia situacija gali įvykti platinimo kompromiso atveju, kai Komisija turi nuspręsti, ar antikonkurencinės susitarimo (ar siūlomo susijungimo)

¹⁵ *Cit. op. 7.*

¹⁶ FORRESTER, Ian. A Bush in Need of Pruning: The Luxuriant Growth of Light Judicial Review. In EHLERMANN, C. D.; MARQUIS, M. *European Competition Law Annual 2009: Evaluation of Evidence and Its Judicial Review in Competition Cases* [interaktyvus]. Hart Publishing, 2010, [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: < <http://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/Competition/2009/2009-COMPETITION-Forrester.pdf>>.

pasekmės tam tikrai rinkai yra nusvertos prokonkurencinio efektyvumo, šio sandorio sukurto kitoje rinkoje.

Atsižvelgiant į tai, teisėjas Nicolas Forwood daro esmingai svarbų pastebėjimą. Jo požiūriu, aiškinant skirtumą tarp „sudėtingo“ ir „nesudėtingo“ ekonominio vertinimo, svarbu „nesutapatinti sąvokos „sudėtingas“ ekonominis vertinimas su „sunkus“ ekonominis vertinimas“. „Sudėtingumas“ reiškia vertinimo, kuris turi būti atliktas, prigimtį, nei tai, kad jis techniškai ar dėl įrodinėjimo sunkus. Teisėjas Bellamy daro atskyrimą tarp „ekonominio pobūdžio faktų“, kurie susiję su klausimais, ar Komisijos rinkos apibrėžimas ar dominavimo vertinimas yra teisingi, ir kitos kategorijos faktų, tokių kaip tie, susiję su Komisijos balansavimu tarp antikonkurencinių pasekmių ir prokonkurencinio veiksmingumo 101(3) straipsnio vertinimo kontekste, kurie yra „turbūt tolstantys nuo faktų griežtai taip vadinamų ir beveik patenkantys į politikos klausimus“. Šių faktų atžvilgiu Bendrasis teismas suteikia „žymią diskreciją konkurencijos institucijai ir yra reta, kad Bendrasis teismas įsikiš“¹⁷. Tačiau teisėjas Bellamy priduria, kad net su pagarba tokiems klausimams, Bendrojo teismo teisėjai turi galimybę įsikišti per „labai patogų būdą, žinomą kaip argumentavimo trūkumas, ir tikriausiai tuo būdu Komisijos sprendimai yra labiausiai kontroliuojami“¹⁸.

Aptarus sąvoką „sudėtingi ekonominiai klausimai“, galima pereiti prie teismų praktikos. Bendrasis teismas atlieka išsamią Komisijos sprendimų kontrolę, kai yra įtarimas dėl fakto klaidos ar procedūrinių netikslumų, bet išvystė praktiką laikytis pagarbos Komisijos atliktiems sudėtingiems ekonominiams vertinimams. „Bendrijos Teismai paprastai taiko išsamią kontrolę klausimams, ar yra sąlygos ES sutarties 85(1) straipsnio taikymui. Tik peržiūrėdami Komisijos atliktą sudėtingą ekonominį vertinimą Bendrijos Teismai apsiriboja patikrinimu, ar buvo laikytasi procedūrinių ir motyvavimo taisyklių, ar nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida, ar nepiktnaudžiauta įgaliojimais“¹⁹. Šio pagarbos Komisijos vertinimui principo formuluočių yra nemažai²⁰.

Pagarbos sudėtingos ekonominės analizei standartą ETT taikė jau *Consten v. Grunding* sprendime, kur nurodė: „Komisijos atlikto sudėtingo ekonominio vertinimo, apimančio 101(3) straipsnio išimtis, teisminė kontrolė turi atsižvelgti į jų pobūdį, apsiribojant

¹⁷ *Cit. op. 7.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Pirmosios instancijos teismo 2005 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje T-28/03, *Holcim (Deutschland) v Commission* (2005), ECR II-1357.

²⁰ Europos Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. sprendimas byloje 42/84, *Remia and Others v Commission* (1985), ECR 2545. Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-7/95, *P John Deere v Commission* (1998), ECR I-3111.

tikrinimu faktinių ir teisinių aplinkybių, iš kurių Komisija daro išvadas. Ši kontrolė pirmiausia turi būti atliekama atsižvelgiant į sprendimo motyvus, kurie turi nurodyti visus faktus ir argumentus, kuriais minėti vertinimai yra grindžiami”²¹.

Praėjus maždaug 20 metų, *Remia* byloje ETT pasisakė: „Nors bendra taisyklė, kad Teismas išsamiai peržiūri, ar yra sąlygos 85(1) straipsnio taikymui, aišku, kad nustatant leidžiamą nekonkuravimo sąlygos, įtrauktos į įmonės perleidimo sutartį, trukmę, Komisija turi įvertinti sudėtingus ekonominius klausimus. Teismas turi apriboti tokio vertinimo kontrolę patikrinant, ar laikytasi atitinkamų procedūrinių taisyklių, ar sprendimas tinkamai motyvuotas, ar faktai tiksliai nustatyti ir ar nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida ar piktnaudžiauta įgaliojimais”²².

Microsoft sprendime²³ ribotos teisminės kontrolės formuluotė buvo išplėsta techniniams klausimams, ne tik sudėtingiems ekonominiams vertinimams. Sprendimo 87 pastraipoje teismas kalbėjo apie sudėtingą ekonominį vertinimą, kur teismo užduotis yra ribota ir jis gali tik „patikrinti, ar buvo laikytasi taisyklių, ar tiksliai nustatyti faktai, ar nebuvo akivaizdžios vertinimo klaidos“. Tačiau 88 pastraipoje teismas remiasi byla iš farmakologinės srities nurodydamas, kad „kai Komisijos sprendimas yra sudėtingo techninio vertinimo rezultatas, šis vertinimas yra ribotos Teismų kontrolės objektas“. Toks ribotos kontrolės išplėtimas nėra tinkamas, nes konkurencijos bylose Komisijai nepadedą speciali agentūra, įgaliota atskleisti mokslinius ginčus ir pateikti siūlymus veiksams. Dėl techninių klausimų gali būti daug ginčų, kurių nustatymas kartu reikštų pripažinimą kaltu ar nekaltu dėl konkurencijos teisės pažeidimo²⁴.

Nors pagarbos Komisijos atliktiems sudėtingiems ekonominiams vertinimams standartas pripažįstamas, tačiau teigiama, kad „pagarba buvo taip dažnai minima, kad tapo lyg teismine mantra. Abejotina, kad Komisijos įrodymų vertinimas nusipelnė teisminės pagarbos kiekvienoje byloje, kur buvo paminėta”²⁵.

²¹ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas bylose 56/64 ir 58/64, *Etalissements Consten SA & Grundig-Verkaufs-GmbH v Commission* (1966), ECR 299.

²² Europos Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. sprendimas byloje 42/84, *Remia and Others v Commission* (1985), ECR 2545.

²³ Pirmosios Instancijos Teismo 2007 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje T-201/04, *Microsoft v Commission* (2007), ECR II-1491.

²⁴ FORRESTER, Ian. A Bush in Need of Pruning: The Luxuriant Growth of Light Judicial Review. In EHLERMANN, C. D.; MARQUIS, M. *European Competition Law Annual 2009: Evaluation of Evidence and Its Judicial Review in Competition Cases* [interaktyvus]. Hart Publishing, 2010, [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/Competition/2009/2009-COMPETITION-Forrester.pdf>>.

²⁵ *Ibid.*

Ian Forrester, kritikuodamas teisminės pagarbos doktriną, atkreipia dėmesį į ydingus Komisijos procedūrų aspektus; į tai, kad daugumoje bylų Komisija yra ne administracinė institucija, o greičiau arbitras, sprendžiantis ginčus tarp privačių šalių; į dideles baudas ir jų baudžiamąjį pobūdį²⁶. Jis teigia: „Aš pagarbiai tvirtinu, kad švelni teisminė kontrolė konkurencijos bylose išplito labiau nei pageidautina, ir kad Teismai turėtų nuosekliai tikrinti Komisijos išvadas, kad užtikrintų, jog sprendimai konkurencijos bylose yra teisingi“²⁷.

Dėl pagarbos Komisijos vertinimams standarto paminėtina ir kritiška Mario Siragusa nuomonė²⁸. Mario Siragusa kelia klausimą, ar teisminės pagarbos standartas, kuris reikalauja pagarbos Komisijos diskrecijai ekonominiams ir techniniams klausimais, yra pateisinamas šiandien, atsižvelgiant į ES konkurencijos teisės sistemos vystymąsi ir Komisijos vaidmenį konkurencijos politikos įgyvendinime.

Nagrinėjant šį klausimą, reikia atsižvelgti į Komisijos kaip kaltintojos ir sprendimą priimančios institucijos vaidmenį.

1962 m., kai buvo priimtas Reglamentas Nr. 17²⁹, tam tikras teisminės pagarbos laipsnis buvo pateisinamas dėl kelių priežasčių. Pirma, Komisija vaidino esminį vaidmenį skleidžiant Europoje rinkos ir konkurencijos vertybes ir principus. Komisija šioms vertybėms ir principams vaidino advokatės vaidmenį. Antra, Komisija turėjo išskirtinę jurisdikciją dėl 81(3) straipsnio taikymo: dėl šios nuostatos taikymo ir patvirtinimo sistemos, numatytos Reglamento Nr. 17, ji galėjo daryti įtaką konkurencijos politikai. Trečia, pranešimo sistema buvo labai naudingas informacijos šaltinis apie įmonių elgseną ir jis leido Komisijai vykdyti *a priori* kontrolę ir daryti įtaką įmonių elgsenai, vaidinant patarėjos vaidmenį ir suteikiant teisinio tikrumo. Be to, nors Komisija veikė kaip kaltintoja ir sprendimą priimanti institucija tuo pačiu metu, jos orientavimo (gairių) vaidmuo buvo daug svarbesnis nei kaltintojos, ir net veikdama kaip kaltintoja, ji skirdavo nedideles baudas. Taigi, Komisijos naudojimosi galiomis aiškių ribų nustatymo klausimas buvo mažiau svarbus.

Tokiame kontekste buvo visiškai pagrįsta ETT nurodyti, kaip jis padarė *Consten and Grundig* sprendime, kad, kai Komisijos naudojimas savo galiomis, ypač pagal 81(3) straipsnį, apėmė sudėtingą ekonominį vertinimą, teisminė tokio vertinimo kontrolė turėjo

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ SIRAGUSA, M. *Celebration of 20 years of the Court of First Instance of the European Communities*. Konferencijos medžiaga [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-10/siragusa.pdf>>.

²⁹ 1962 m. vasario 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 17/62 dėl Sutarties 85 ir 86 straipsnių įgyvendinimo (OL, 1962 L 13, p. 204).

atsižvelgti į jo prigimtį. Skirta 81(3) straipsnio taikymui, diskrecijos teisės/teisminės pagarbos doktrina vėliau buvo išplėsta ir kitiems klausimams, reikalaujantiems sudėtingo ekonominio vertinimo.

Tačiau įgyvendinimo sistema smarkiai išsivystė ir po modernizacijos ir decentralizacijos Reglamento Nr. 1/2003³⁰ įsigaliojimo ji tapo visiškai kitokia. Konkurencijos ir rinkos principai dabar yra plačiai priimti daugelyje valstybių narių ir yra net kai kurių valstybių narių konstitucijų dalis. Išskirtinė Komisijos jurisdikcija taikyti 81(3) straipsnį, kuri suteikė pagrindą atsirasti teisminės pagarbos doktrinai, buvo panaikinta. 81 straipsnis dabar yra tiesiogiai taikomas nacionalinių institucijų ir teismų. Konkurencijos taisyklės dabar taikomos paraleliai Komisijos, nacionalinių institucijų ir nacionalinių teisėjų dėl bendradarbiavimo ir bylų paskirstymo principų. Privatus bylinėjimasis yra labai svarbi konkurencijos taisyklių įgyvendinimo sistemos dalis; tokiu atveju, nacionalinio teisėjo sprendimas dėl 81 ir 82 straipsnių bus visiškos apeliacijos dalykas. Priėmus Reglamentą Nr. 1/2003, Komisijos vaidmuo pasikeitė iš esmės. Pranešimų sistema buvo panaikinta. Komisija neatlieka patarėjos vaidmens. Komisija dabar yra kaltintoja, ji priima tik sprendimus dėl pažeidimų. Atlikdama kaltintojos vaidmenį, Komisija visiškai pakeitė baudimo politiką, paskirdama beprecedentiškai dideles baudas, kurios: (i) yra aiškiai baudžiamosios ir turi atgrasymo poveikį; (ii) turi ekonominį ir finansinį poveikį įmonėms, jų akcininkams ir darbuotojams; (iii) reiškia *de facto* konkurencijos teisės kriminalizavimą. Be to, Komisijos sprendimai, nustatantys 81 ar 82 straipsnių pažeidimus, tampa pagrindu toliau sekantiems ieškiniams dėl žalos atlyginimo nacionaliniuose teismuose. Nacionaliniai teismai pagal Reglamento Nr. 1/2003 16 straipsnį yra saistomi Komisijos sprendimų. Galiausiai, Komisija toliau atlieka dvigubą vaidmenį – kaltintojos ir sprendimą priimančios institucijos. Vidiniai pakeitimai (bylas nagrinėjantys pareigūnai ir vyriausiasis konkurencijos ekonomistas) nepakeitė šios problemos esmės. Jie nepatobulino teisės į gynybą.

Manoma, jog nėra tinkama Bendrajam teismui toliau taikyti teisminės pagarbos doktriną. Komisijos išskirtinės jurisdikcijos taikyti 81(3) straipsnį panaikinimas panaikino šios doktrinos taikymo pagrindus. Pagal Reglamento Nr. 1/2003 numatytą sistemą, kai 81 ir 82 straipsniai taikomi visiškai ir paraleliai Komisijos, nacionalinių institucijų ir teismų, nėra jokių priežasčių pateikti Komisijos sprendimą mažiau intensyviai tikrinimui negu kad būtų taikoma paraleliniam sprendimui, priimtam nacionalinių teismų. Šiandien Komisijos

³⁰ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2003 L 1, p. 1-25).

atliekamas kaltintojos vaidmuo reikalauja intensyvesnės kontrolės, o jos baudimo politika kartu su konkurencijos teisės *de facto* kriminalizavimu kelia klausimą, ar įgyvendinimo sistema suderinama su EŽTK 6(1) straipsniu, kuris reikalauja teisminės kontrolės su „visiška jurisdikcija“ administraciniams sprendimams. Taigi, visiška jurisdikcija, kurią turi šis teismas pagal SESV 261 straipsnį ir Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsnį, turėtų reikšti, kad Bendrasis teismas nenumatys Komisijai diskrecijos teisės ne tik dėl darbo metodo, kuriuo Komisija naudojami apskaičiuodama baudas, bet taip pat dėl tinkamo ir proporcingo tų baudų dydžio.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Siragusa's išvada yra, kad turi būti užtikrinta visiška Komisijos sprendimų kontrolė, o ne ribota, kuri remiasi diskrecijos teisės/teisminės pagarbos doktrina. Naujoje konkurencijos teisės įgyvendinimo sistemoje nėra pateisinimo jokiems paties teismo nustatytiems apribojimams, tokiems kaip minėtos doktrinos.

Tačiau ES Teismų praktika, nors dažnai mini pagarbos Komisijos vertinimams standartą, taip pat išaiškina, kad sudėtingų ekonominių vertinimų kontrolė vis dėlto išliks intensyvi. Kaip ETT pažymėjo *Tetra Laval* byloje, faktas, kad Komisija turi ekonominių klausimų vertinimo laisvę „neriškia, kad Bendrijos Teismai turi susilaikyti nuo Komisijos atliktos ekonominių rodiklių interpretacijos kontrolės. Iš tikrųjų jis turi patikrinti ne tik pateikiamų įrodymų dalykinį teisingumą, jų patikimumą ir nuoseklumą, bet ir tai, ar šie įrodymai atspindi visus esminius duomenis, į kuriuos reikėjo atsižvelgti vertinant sudėtingą situaciją, ir ar jie gali pagrįsti jais remiantis padarytas išvadas“³¹. Šioje byloje tas pats požiūris buvo išreikštas Generalinio advokato Tizzano: „Aplinkybė, kad Komisija turi plačią diskreciją vertindama, ar koncentracija yra suderinama su bendrąja rinka, nereiškia, kad ji neturi pagrįsti savo įsitikinimo svariais išsamaus ir kruopštaus tyrimo metu surinktais argumentais ar kad nėra reikalaujama pateikti išsamių sprendimo priėmimo priežasčių, atskleidžiančių konkrečius loginių apmąstymų, grindžiančių jos sprendimą, žingsnius“³².

Tetra Laval byloje buvo išaiškinta, kad teisminės kontrolės intensyvumas skiriasi priklausomai nuo administracinio proceso kontrolės etapo. Bendrijos teismai daro skirtumą tarp faktinių aplinkybių nustatymo kontrolės ir tarp tolesnės nustatytų faktinių aplinkybių

³¹ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. vasario 15 d. sprendimas byloje C-12/03, *Commission v Tetra Laval BV* (2005), ECR I-00987, paragr. 39.

³² Generalinio advokato Tizzano 2004 m. gegužės 25 d. nuomonė byloje C-12/03, *Commission v Tetra Laval BV* (2005), paragr. 87 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=395459:cs&lang=en&list=395460:cs,395459:cs,400816:cs,417853:cs,393925:cs,389657:cs,388702:cs,287629:cs,389434:cs,358089:cs.&pos=2&page=3&nbl=35&pgs=10&hwords=>>>

vertinimo kontrolės³³. Taikydami šią dviejų etapų kontrolę, Bendrasis teismas ir ETT išsamiai tikrins nustatytų faktinių aplinkybių teisingumą, bet tik ribotai patikrins, ar po to einantis vertinimo etapas atitinka atitinkamo standarto pagrįstumą, nes Teismai šiame etape ieškos tik akivaizdžių vertinimo klaidų³⁴.

Faktinių aplinkybių nustatymo kontrolė yra neabejotinai gilesnė, nes svarbiausia objektyviai ir iš esmės patikrinti tam tikrų faktinių aplinkybių tikslumą ir išvadų, padarytų siekiant nustatyti, ar tam tikrų žinomų faktinių aplinkybių pagrindu įmanoma įrodyti kitų tikrintinų faktinių aplinkybių buvimą, teisingumą. Priešingai, Komisijos atlikto sudėtingo ekonominio vertinimo ES Teismo vykdoma kontrolė neišvengiamai yra labiau ribota, nes šis teismas privalo gerbti tokiam vertinimui būdingą didelę diskreciją ir negali pakeisti to subjekto, kuris instituciniu požiūriu yra atsakingas už tokių vertinimų atlikimą, nuomonės savąja³⁵.

Kompetencijos tarp Komisijos ir ES Teismų paskirstymo taisyklės, kurios yra esminės ES institucinei sistemai, neleidžia teismams eiti toliau ir imtis Komisijos sudėtingo vertinimo esmės ir pakeisti tokios institucijos nuomonę savąja³⁶.

Nustatymo etape ES Teismai iš esmės atlieka visišką kontrolę faktinių aplinkybių atžvilgiu. Jie gali patikrinti faktinių aplinkybių teisingumą, taip pat privalo nustatyti, kokias faktines aplinkybes administracinė institucija turėjo nustatyti. Teismai naudojami tam tikrais instrumentais nustatyti, kurie faktai turėjo, o kurie neturėjo būti įtraukti į administracinės institucijos nustatytas faktines aplinkybes. Šiuo atveju Teismai turi atsakyti į klausimą, ar administracinė institucija vykdė „nuodugnų ir kruopštų tyrimą“³⁷. Taip pat pačios administracinės institucijos priimtoms politikos gairės padeda Teismams nustatyti jos diskreciją. Galiausiai, Teismai ne tiksliai nustatinės, į kuriuos faktus turėjo būti atsižvelgta, bet patikrins, ar administracija nepažeidė procesinių teisės į gynybą garantijų, ypač teisės būti išklausytam. Jei administracinė institucija kai kurių svarbių faktų nenustatė, ES Teismai turės panaikinti ginčijamą sprendimą.

Kalbant apie nustatytų faktų vertinimo etapą, ES Teismų atliekama peržiūra yra ribota, nes šiame etape Teismai gali panaikinti sprendimą, jei administracija padarė akivaizdžią klaidą. Vertinimo etape labai svarbus procedūrinis reikalavimas, kad

³³ *Ibid.*, paragr. 86.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*, paragr. 89

³⁷ *Ibid.*, paragr. 39, 88.

administracinis sprendimas būtų pakankamai motyvuotas. Iš pareiškimo, kad Teismai tikrins, ar faktų vertinimas atitinka logikos ir nuoseklumo reikalavimus³⁸, galima spręsti, kad šie reikalavimai apima tinkamo motyvavimo procedūrinę garantiją atliekant kontrolę vertinimo etape. Teismams net nereikia nustatyti, ar administracinė institucija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, jie gali panaikinti ginčijamą sprendimą dėl esminės pareigos pažeidimo pakankamai motyvuoti priimtą sprendimą³⁹.

Išties, ši teismų praktika leidžia tik ribotą Komisijos diskrecijos kontrolę dėl ekonominės informacijos vertinimo ir išvadų iš šios informacijos. Tačiau neleidžiama, kad toks vertinimas ir išvados būtų pagrįstos netiksliais, nepilnais ir netinkamais įrodymais. Administracinės institucijos diskrecinė vertinimo galia nereiškia, kad ji nėra atskaitinga už patikimumą, kuriuo yra pagrįstas vertinimas. Reikia nepamiršti, kad diskrecija ir su ja susijusi ribota teismo kontrolė neleidžia administracinei institucijai būti mažiau kruopščiai, kas susiję su įrodymais ir jų nuoseklumu. *Tetra Laval* byla rodo, kad mažesnis kontrolės intensyvumas nereiškia žemesnio įrodinėjimo standarto. Sprendimai *Tetra Laval* byloje nesuintensyvino teisminės kontrolės Komisijos atlikto ekonominio vertinimo atžvilgiu, jie patikslino įrodinėjimo standartą ir jo faktinį taikymą⁴⁰.

Teigiama, *Tetra Laval* kontrolės standartas, kuris koncentruojasi į keturis sprendimų priėmimo parametrus, sukuria labai griežtą teisinio patikrinimo laipsnį⁴¹. Tai buvo gerai iliustruota *Airtours v. Commission* byloje⁴². Šioje byloje Bendrasis teismas panaikino Komisijos sprendimą, kuriuo ji uždraudė susijungimą trumpojo nuotolio atostogų paketų rinkoje remdamasi kolektyvinio dominavimo pagrindu. Bendrasis teismas pirmiausia peržiūrėjo Komisijos įrodymų faktinį tikslumą. Jis nustatė, kad sprendimo išvados buvo klaidingai paremtos spėjimu, kad paklausos augimas bus apribotas, nors rinkos tendencijos rodė pastovią augimo istoriją pastarąjį dešimtmetį. Tada jis tikrino Komisijos motyvavimo patikimumą. Jis nustatė, kad Komisija ignoravo standartinę ekonomikos teoriją, padarydama išvadas, kad paklausos nepastovumas paskatins oligopolistus laikytis atsargios pramonės strategijos. Jis taip pat patikrino Komisijos vertinimo nuoseklumą ir nustatė, kad sprendimas

³⁸ *Ibid.*, paragr. 88.

³⁹ SCHIMMEL, Mathieu; WIDDERSHOVEN, Rob. Judicial Review after *Tetra Laval*. In ESSENS, Oda; GERBRANDY, Anna; LAVRIJSEN, Saskia. *National Courts and the Standard of Review in Competition Law and Economic Regulation*. Europa Law Publishing, 2009, p. 61-62.

⁴⁰ MEIJ, Arjen. Judicial Review in the EC Courts: *Tetra Laval* and beyond. In ESSENS, Oda; GERBRANDY, Anna; LAVRIJSEN, Saskia. *National Courts and the Standard of Review in Competition Law and Economic Regulation*. Europa Law Publishing, 2009, p. 19.

⁴¹ *Cit. op.* 7.

⁴² Pirmosios Instancijos Teismo sprendimas byloje T-342/99, *Airtours v. Commission* (2002), ECR II- 02585.

klaidinančiai rėmėsi vertikalia integracija kaip kartu prokonkurenciniu ir antikonkurenciniu faktoriumi. Galiausiai, Bendrasis teismas sukritikavimo Komisijos sprendimo motyvavimo išsamumą. Komisijos sprendimas netikrino konkurencinio spaudimo, kylančio iš galimo įėjimo. Tačiau Teismas nustatė, kad kelios įmonės, veikiančios ilgojo nuotolio atostogų paketų rinkoje, galėtų suvaržyti (tariamai dominuojančios) po susijungimo oligopolijos kainų politiką.

Atsižvelgiant į tai, įdomu pastebėti, kad gana senoje byloje Europos teisėjai taip pat užėmė įsikišimo poziciją peržiūrėdami ekonominius įrodymus ir Komisijos motyvavimus konkurencijos bylose. *Wood Pulp* byloje⁴³ ETT nenusileido ekonominiams įrodymams, pateiktiems Komisijos pademonstruoti suderintus veiksmus tarp medienos eksportuotojų. Jis ne tik atmetė Komisijos požiūrį, kad eksportuotojų ketvirčio kainų skelbimų sistema buvo pakankamas derinimo įrodymas, bet net pasamdė nepriklausomus ekspertus. Teismui prireikė dviejų su puse metų pasamdyti ir peržiūrėti ekspertų ekonomistų ekonominius įrodymus. Teismui tai buvo didelė laiko ir išteklių investicija, kuri lėmė kruopščią Komisijos ekonominių įrodymų analizę. Teismo ekspertai labiau tikėtiniu kainų vienodumo paaiškinimu laikė įprastą rinkos veikimą nei tariamą derinimą. Sunku būtų nesutikti, jog tai buvo sudėtinga ekonominė analizė. Tai tiesiogiai prieštaravo Komisijos išvadoms. ETT padarė tai, nuo ko Teismai buvo pasirinkę susilaikyti kitose bylose – ėmėsi iniciatyvos patikrinti, ar Komisijos sudėtingos ekonominės analizės išvados buvo teisingos⁴⁴.

Apibendrinant galima pasiremti Wouter Wils nuomone. Jis teigia, jog nepaisant to, kad teismai dažnai vartoja teisminės pagarbos formuluotę, „faktiškai jie atlieka gana išsamią kontrolę“⁴⁵. Ribotos kontrolės sritis yra labai nedidelė ir iš esmės apsiriboja sudėtingų klausimų, reikalaujančių sudėtingos ekonominės analizės, vertinimu.

⁴³ Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-129/85, *Ahlström Osakeyhtiö and Others v. Commission* (1993), ECR I-1307.

⁴⁴ *Cit. op.* 16.

⁴⁵ WILS, Wouter. The Increased Level of EU Antitrust Fines, Judicial Review, and the European Convention on Human Rights. In *World Competition: Law and Economics Review* [interaktyvus]. 2010, nr. 1 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1492736.

3 Teisminė kontrolė Lietuvoje

3.1 Nacionalinės autonomijos principas ir ES teismų praktikos įtaka nacionaliniams teismams

ES teisės įgyvendinimas, taikymas ir vykdymas vyksta nacionalinės teisės rėmuose. Valstybės narės turi įgaliojimus nustatyti nacionalines procedūras. Tai laikoma procedūrinės autonomijos principu. Šis principas reiškia, kad jeigu ES teisė nenumato kitaip, taikomos nacionalinės procedūrinės taisyklės. Tačiau, remdamasis SESV 4(3) straipsniu, ETT nustatė dvi sąlygas, kurias turi patenkinti nacionalinės (procedūrinės) taisyklės:

- i) taisyklės, kurios reguliuoja ES lygio ginčus, negali būti mažiau palankios už reguliuojančias panašius vidaus veiksmus (ekvivalentiškumo principas);
- ii) taisyklės negali padaryti neįmanomo ar pernelyg sudėtingo teisių, numatytų ES teisinės sistemos, įgyvendinimo (veiksmingumo principas).

Be to, ETT šiuo pagrindu sukūrė efektyvios teisinės apsaugos principą, kuris reiškia, kad asmenys nacionaliniuose teismuose turi galėti įgyvendinti visas teises, jiems numatytas ES teisėje.

Procedūrinės autonomijos principas nereikalauja nacionalinių teismų taikyti ES Teismų taikomą kontrolės standartą peržiūrint nacionalinių konkurencijos institucijų sprendimus. Iš kitos pusės, SESV 4(3) straipsnis reikalauja nacionalinių teismų užtikrinti efektyvios teisinės apsaugos teisę ES piliečiams. Paminėta teisė sukuria pareigą nacionaliniams teismams susilaikyti nuo tik ribotos nacionalinių sprendimų, kuriais įgyvendinama ES teisė, kontrolės⁴⁶.

Mathieu Schimmel ir Rob Widdershoven nuomone, tai, jog Reglamente Nr. 1/2003, kuriuo remiasi nacionalinės konkurencijos institucijos, taikydamos SESV 101 ir 102 straipsnius, nėra jokios nuostatos dėl nacionalinių teismų taikomos kontrolės intensyvumo, nebūtinai turi reikšti, kad ETT šioje srityje suteiks pirmenybę nacionalinės autonomijos principui. Toks aiškinimas ne tik kliudytų vienodam Europos konkurencijos politikos taikymui, bet taip pat neatitiktų Reglamento Nr. 1/2003 logikos. Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad, nors Reglamentas Nr. 1/2003 nedarė griežto Komisijos iš vienos pusės ir

⁴⁶ OTTOW, Annetje. Observations on Economic Proof in Economic Cases. In ESSENS, Oda; GERBRANDY, Anna; LAVRIJSSEN, Saskia. *National Courts and the Standard of Review in Competition Law and Economic Regulation*. Europa Law Publishing, 2009, p. 47-48.

nacionalinių konkurencijos institucijų iš kitos pusės kompetencijų atskyrimo, bus daugiau ar mažiau atsitiktinumas, ar konkurencijos taisyklių pažeidimas bus tiriamas Komisijos, ar vienos iš nacionalinių konkurencijos institucijų. Kai į tai atsižvelgiama, atrodo pagrįsta, kad teisinė ūkio subjekto apsauga bus tokia pati, nepaisant fakto, ar ginčijamas sprendimas buvo suformuluotas Komisijos, ar nacionalinės konkurencijos institucijos. Situacija, kai dvi įmonės susidurtų su skirtinga teisminės kontrolės apimtimi, kuri priklausytų nuo vykdančios institucijos, būtų nesuderinama su lygiateisiškumo principu. Todėl atrodo, kad konkurencijos bylose ETT paskirs tokį patį kontrolės intensyvumą, kokį jis taikė panašiose bylose, kuris lemtų rezultatą, kad „*Tetra Laval* standartas“ būtų privalomas nacionaliniams teismams sprendžiant bylas ES konkurencijos teisės srityje⁴⁷.

Siekiant išsiaiškinti, kokios nuomonės šiuo klausimu laikomasi Lietuvoje, verta paminėti LVAT aiškinimą Mažeikių naftos II byloje. Teismas pažymėjo, jog „Europos Sąjungos valstybių narių procesinės normos konkurencijos teisės įgyvendinimo srityje nėra harmonizuotos. Todėl Lietuvos Respublikoje galioja joje priimti nacionaliniai teisės aktai, be kita ko, reglamentuojantys Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos vykdomas Konkurencijos įstatymo ir Europos Bendrijos steigimo sutarties pažeidimų tyrimo procedūras. Tačiau, siekiant kiek galima labiau suderinti Lietuvos Respublikos ir ES konkurencijos santykius reglamentuojančias teisės normas, kaip tai numatyta Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje, ir užtikrinti tinkamą šių normų taikymą Lietuvos Respublikoje, reikia atsižvelgti ir į EB teisėje galiojančias procesines konkurencijos teisės taisykles.

Remiantis EB sutarties 10 straipsniu, negalima taikyti tokių nacionalinių procesinių normų, kurios EB sutarties 81 ir 82 straipsnių taikymą labai apsunkintų arba padarytų praktiškai neįmanomu (veiksmingumo reikalavimas), ir taikyti mažiau palankias procesines normas, nei taikomos nacionalinių konkurencijos normų pažeidimų atvejais (ekvivalentiškumo reikalavimas).

Be to, atliekant tyrimą dėl galimo EB konkurencijos teisės pažeidimo ir nagrinėjant tokią bylą Konkurencijos taryboje, būtina laikytis bendrųjų EB teisės principų, o taip pat ir EB teisės sistemoje pripažįstamų tiriamų ūkio subjektų pagrindinių teisių, ypač teisės būti išklausytam ir teisės į gynybą. Šios teisės aiškiai įtvirtintos tiek Konkurencijos įstatyme, tiek

⁴⁷ *Cit. op.* 39, p. 73-74.

ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1/2003 bei Europos Bendrijų Teisingumo Teismo praktikoje⁴⁸.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į tai, kad daugelyje bylų Lietuvos teismai remiasi ES Teismų praktika, darytina išvada, kad Lietuvos teismai turėtų laikytis teisminės kontrolės standartų, suformuluotų ES teismų.

3.2 Teisminė kontrolė

Konkurencijos įstatyme numatyta, jog „ūkio subjektai, taip pat kiti asmenys, manantys, kad buvo pažeistos jų šiuo įstatymu ginamos teisės, turi teisę Konkurencijos tarybos nutarimus apskusti Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Konkurencijos tarybos nutarimus taikyti sankcijas, atsisakyti taikyti sankcijas, bylą nutraukti, grąžinti bylą papildomam tyrimui turi teisę skusti proceso šalys. Teismas, išnagrinėjęs skundą dėl Konkurencijos tarybos nutarimo, priima vieną iš šių sprendimų:

- 1) palikti nutarimą nepakeistą ir skundą atmesti;
- 2) panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis ir grąžinti bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti;
- 3) panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis;
- 4) pakeisti nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių taikymo”.

ABTĮ 3 straipsnis nurodo, jog „teismas nevertina ginčijamo administracinio akto bei veiksmų (ar neveikimo) politinio ar ekonominio tikslingumo požiūriu, o tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas ar kitas teisės aktas, ar administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar aktas (veika) neprieštarauja tikslams bei uždaviniams, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo atitinkamus įgaliojimus“. ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 punktą numato, kad „administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų teisėtumo“.

Sistemiškai aiškinant šias nuostatas, darytina išvada, kad administracinių teismų pagrindinis tikslas yra patikrinti administracinio akto teisėtumą ir jį patvirtinti arba visiškai ar iš dalies panaikinti. Administracinių teismų užduotis nėra pareikšti savo nuomonę dėl bylos

⁴⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje *AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A248-715/2008.

esmės, jau nekalbant apie administracinės institucijos vaidmens perėmimą ir naujo sprendimo priėmimą.

Tai galima paaiškinti valdžių padalijimo principu, kadangi Konkurencijos taryba yra viešojo administravimo subjektas, vykdamas valstybinę konkurencijos politiką bei kontroliuojantis, kaip laikomasi Konkurencijos įstatymo, o administraciniai teismai įgalioti atlikti peržiūrinčio teismo funkcijas. Teismas negali pakeisti viešojo administravimo subjekto ir priimti už jį atitinkamo administracinio akto⁴⁹. Tačiau Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 4 punktą leidžia teismui pakeisti nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių. Nors eksplicitiškai nėra nurodyta, tačiau galima manyti, jog teismas šiuo atžvilgiu turi neribotą jurisdikciją. Vadinasi, teismas gali spręsti ir dėl koncentracijos, sankcijų ir laikinojo pobūdžio priemonių tikslingumo. Tokia išvada darytina atsižvelgus į reguliavimą ES ir į tai, kad yra siekiama ES ir Lietuvos konkurencijos teisės suderinimo.

Atsižvelgiant į tai, kad literatūroje nėra vienodo aiškinimo, kas yra teisminės kontrolės apimtis, o kas – intensyvumas, šioje dalyje tik pažymėtina, kad Lietuvos teismai atlieka teisės, faktų ir sudėtingų ekonominių vertinimų kontrolę. Tai ir būtų laikoma teisminės kontrolės apimtimi. Toliau darbe analizuojamas teisminės kontrolės intensyvumas.

3.3 Teisminės kontrolės intensyvumas

Keliose bylose LVAT atsižvelgė į nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką⁵⁰ ir nurodė: „Nors teismas paprastai turi išsamiai įvertinti Konkurencijos įstatymo 5 (9) straipsnio ir EB steigimo sutarties 81 (82) straipsnio taikymo sąlygas, tačiau vertindamas Konkurencijos tarybos atliktų sudėtingų ekonominio pobūdžio tyrimų išvadas teismas turi patikrinti tik tai, ar Konkurencijos taryba laikėsi procedūrinių taisyklių, ar visos išvados buvo motyvuotos, ar nebuvo iškraipytos faktinės bylos aplinkybės, ar nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida, ar nebuvo piktnaudžiauta įgaliojimais”. Teismas remiasi ETT teisminės pagarbos Komisijos

⁴⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje *Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba v. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*, Nr. A⁵⁶-45/2008.

⁵⁰ Pavyzdžiui, 1985 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo sprendimo byloje *Remia and Others v Commission* 42/84, 34 punktas; 1987 m. lapkričio 17 d. sprendimo byloje *British American Tobacco and Reynolds Industries v Commission*, 142/84 ir 156/84, 62 punktas; 2003 m. spalio 2 d. sprendimo byloje *Thyssen Stahl v Commission*, C-194/99 P, 78 punktas.

vertinimui principo formuluote, pritaikęs ją Lietuvai. Kadangi teisminės pagarbos principas siejamas su diskrecijos teise, diskrecija aptariama plačiau.

Administracinė diskrecija yra siejama su vykdomosios valdžios funkcijų įgyvendinimu, viešoju administravimu⁵¹. Administracinės institucijos diskrecijos teisė suprantama kaip „galia, suteikianti administravimo subjektui tam tikrą veiklos laisvę priimant sprendimus, įgalinanti jį iš keleto teisiškai galimų elgesio variantų pasirinkti tą, kuris, jo nuomone, yra tinkamiausias. Būtent administracinė diskrecija užtikrina lankstumą viešojo administravimo institucijų ir pareigūnų veikloje, leidžia jiems adekvačiai reaguoti į iškilusias problemas bei operatyviai spręsti iškilusius klausimus, nes įstatymų leidėjas, priimdamas įstatymus, negali numatyti visų aplinkybių, kurios gali iškilti ateityje“⁵².

Konkurencijos taryba, kaip viešojo administravimo subjektas, tam tikrose srityse turi diskrecijos teisę. Tačiau jos diskrecija, kaip ir bet kuri kita, nėra ir negali būti absoliuti. Yra įvairių administracinę diskreciją ribojančių veiksnių, taip pat viešojo administravimo subjektai, įgyvendindami jiems suteiktas diskrecines galias, privalo laikytis tam tikrų principų⁵³. Viešojo administravimo subjektas privalo veikti jam suteiktos kompetencijos ribose, įgyvendinant diskreciją turi būti užtikrintas diskrecinių sprendimų teisėtumas, motyvuotumas, nešališkumas ir objektyvumas, užtikrinama asmenų, kuriuos šie sprendimai liečia, lygybė prieš įstatymus, priimamų sprendimų proporcingumas jais siekiamam tikslui, proto termino reikalavimas administracinės diskrecijos įgyvendinimo procese, kitų tinkamo administracinės diskrecijos įgyvendinimo proceso principų gerbimas.

Įprasta manyti, jog nevertinama diskrecija egzistuoti negali⁵⁴. Atsižvelgiant į administracinių teismų vaidmens svarbą užtikrinant konstitucinės nuostatos – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms – įgyvendinimą, ginant asmenų teises nuo vykdomosios valdžios, viešojo administravimo institucijų piktnaudžiavimo joms suteiktais įgaliojimais, manytina, kad teisminis administracinės diskrecijos vertinimas negali būti paviršutiniškas arba atsitiktinis⁵⁵.

Atsižvelgiant į teismo cituojamą ETT praktiką, t. y. teisminės pagarbos principą, darytina išvada, kad Konkurencijos taryba turi diskreciją sudėtingų ekonominio pobūdžio

⁵¹ LINKEVIČIŪTĖ, Ingrida. Administracinė diskrecija ir jos vertinimas teismų praktikoje. In Jurisprudencija [interaktyvus]. 2006, nr. 5(83) [žiūrėta 2011-04-12], p. 65-72. Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=268176>.

⁵² *Ibid.*

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Ibid.*

tyrimų srityje, o Lietuvos teismų teisminės kontrolės intensyvumas skiriasi priklausomai nuo to, ar teismai atlieka faktų ir teisės kontrolę (visiška kontrolė), ar sudėtingų ekonominio pobūdžio tyrimų kontrolę (ribota kontrolė). Kitaip tariant, teisminės kontrolės intensyvumas priklauso nuo Konkurencijos tarybai priklausančios diskrecijos teisės.

Daugiausia nuorodų dėl viešojo administravimo subjektams suteikiamos diskrecijos ir teismo kontrolės santykio bei dėl ABTĮ 3 straipsnio 2 dalies aiškinimo pateikia LVAT savo 2006 m. gruodžio 18 d. nutartyje⁵⁶. Ginčas šioje byloje kilo dėl to, ar Ryšių reguliavimo tarnyba tinkamai apibrėžė didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigos rinką, ar tinkamai buvo įvertinta pareiškėjo padėtis šioje rinkoje, ar nebuvo pažeistos rinkos tyrimo taisyklės (nepaisant to, jog atsakovas šioje byloje buvo ne Konkurencijos taryba, o Ryšių reguliavimo tarnyba, visi teismo išaiškinimai pritaikytini ir Konkurencijos tarybai). Pirmosios instancijos teismas nevertino atlikto rinkos tyrimo turinio motyvuodamas rinkos tyrimo specifika ir tuo, kad rinkos tyrimas yra ekonominis vertinimas, o pagal ABTĮ 3 straipsnio 2 dalį teismas nevertina ginčijamo administracinio akto bei veiksnių (neveikimo) politinio ar ekonominio tikslingumo požiūriu, o tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas ar kitas teisės aktas, ar administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar aktas (veika) neprieštaruoja tikslams bei uždaviniams, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo atitinkamus įgaliojimus. LVAT su tokia pozicija nesutiko ir nurodė, jog tai, kad atsakovas turi didelę diskreciją atitinkamos rinkos apibrėžimo srityje, nereiškia, jog jis bet kuriuo atveju neturi pagrįsti savo išvadų svariais išsamaus ir kruopštaus tyrimo metu surinktais argumentais, ar kad nereikalaujama pateikti išsamių sprendimo priėmimo priežasčių, atskleidžiančių konkrečius loginių apmąstymų, grindžiančių jo sprendimą, žingsnius. Atsakovas privalo atidžiai ištirti atitinkamą rinką, paremti savo vertinimą argumentais, kurie nėra aiškiai nereikšmingi ir kurie pagrindžia jais remiantis padarytas išvadas, kurie atspindi faktines aplinkybes tokias, kokios jos iš tikrųjų yra, bei kurių pakanka pagrindimui, ir atsižvelgti į visus svarbius veiksnius.

Taigi tai, kad teismas pripažįsta, jog atsakovas turi ekonominių klausimų vertinimo laisvę, nereiškia, jog teismas turi susilaikyti nuo atsakovo atliekamos teisminės ekonominių duomenų kvalifikacijos kontrolės. Administracinio teismo kompetencija apima tikrinimą, ar viešojo administravimo institucija nepažeidė jai suteiktos diskrecijos išorinių ribų.

⁵⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje *AB „Lietuvos telekomas“ v. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo taryba*, Nr. A⁷-2203-06.

Taip pat teismas nurodė, jog teisinė ekonominių rodiklių interpretacijos kontrolė būtina, tačiau atsakovo diskrecijos teisės ribose atliktų sudėtingų ekonominių vertinimų teisminė kontrolė turi apsiriboti tikrinimu:

- 1) ar atsakovas laikėsi nustatytos rinkos tyrimo procedūros;
- 2) ar materialiai tikri yra faktai, kuriais rėmėsi atsakovas;
- 3) ar atsakovas nepiktnaudžiavo kompetencija, nesivadovavo neleistiniais motyvais;
- 4) ar atsakovas, tirdamas rinką, rėmėsi teisiškai reikšmingais kriterijais ir nesirėmė kriterijais, kurie nėra teisiškai reikšmingi;
- 5) ar atsakovo aktas (veika) neprieštaruja tikslams bei uždaviniams, dėl kurių atsakovas buvo įsteigtas ir gavo atitinkamus įgaliojimus;
- 6) ar atsakovas nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos.

Tokios apimties teismo kontrolė ne apriboja diskrecijos teisę, o tik nubrėžia normines jos ribas. Be to, tik atliekant tokią teisminę kontrolę pareiškėjui gali būti suteikta visapusiška teisinė apsauga, kuri priklauso jam ir administracinių aktų, priimamų srityse, kuriose viešojo administravimo institucija turi diskrecijos teisę, atžvilgiu.

Teismas, tikrindamas, ar atsakovas laikėsi rinkos tyrimo procedūros, privalo patikrinti ne tik tai, ar buvo laikytasi formalių procedūrinių reikalavimų, pavyzdžiui, ar laikytasi derinimo tvarkos, bet ir tai, ar atsakovas kruopščiai ir nešališkai ištyrė visas svarbias aplinkybes, ar pakankamai motyvavo savo sprendimą.

Tam, kad teismas galėtų nustatyti, ar atsakovas nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos, turi būti atlikta teisinė atsakovo atliktos ekonominės analizės, ekonominių duomenų vertinimo interpretacijos kontrolė. Tokia teismo kontrolė turi apimti:

- 1) pateiktų įrodymų materialinio tikrumo, patikimumo, nuoseklumo tikrinimą;
- 2) tikrinimą, ar pateikti įrodymai atspindi visus esminius duomenis, į kuriuos turi būti atsižvelgta vertinant sudėtingą situaciją;
- 3) ar pateiktų įrodymų visuma pagrindžia padarytas išvadas.

Teismas, vertindamas atsakovo atliktą atitinkamos rinkos apibrėžimą, neturi apsiriboti formalių procedūrinių reikalavimų laikymosi tikrinimu, bet iš esmės analizuoti pareiškėjo nurodytus argumentus bei įrodymus, t. y. patikrinti, ar įrodymai, kuriais remiamasi, yra patikimi, nuoseklūs ir išsamūs; ar surinkti ir panaudoti visi svarbūs įrodymai, ar nesiremta mažai reikšmingais ir prieštariniais dalykais ir panašiai.

Tokia kontrolė negali būti tapatinama su ekonominio tikslingumo vertinimu, pagal ABTĮ 3 straipsnio 2 dalį nepatenkančiu į administracinių teismų kompetenciją, nes teismas

šiuo atveju tikrina ne tai, ar Konkurencijos tarybos išskirti atitinkamos rinkos apibrėžimo kriterijai yra ekonomiškai pagrįsti ir racionalūs, o tai, ar Konkurencijos tarybos surinktų ekonominių duomenų kiekybine ir kokybine prasme pakanka, kad jų pagrindu galima būtų daryti išvadą, jog išskirti ekonominiai kriterijai įvykdyti arba neįvykdyti. T. y., tarp kitų, turi būti nustatyta, ar atsakovas nustatė visas aplinkybes, kurias jis privalėjo nustatyti vadovaudamasis teisės aktais.

Paminėtina, jog šioje byloje LVAT intensyviai rėmėsi naujausia ES Teismų praktika. Tačiau apgailestautina, kad konkurencijos bylų praktikoje nebeminėjo tokio aiškinimo.

Lietuvos teismų praktikoje Popieriaus didmenininkų⁵⁷ byloje Konkurencijos tarybos išvada, jog rinkos yra oligopolinės santykinai didelės koncentracijos, buvo priskirta sudėtingo ekonominio pobūdžio tyrimo išvadoms. Lietuvos pašto⁵⁸ ir Mažeikių naftos II⁵⁹ byloje kaip sudėtingas ekonominio pobūdžio tyrimas buvo įvardintas atitinkamos rinkos apibrėžimas, o Lietuvos energijos⁶⁰ byloje – kainų vertinimas. Lietuvos komunikacijos agentūrų asociacijos ir jos narių⁶¹ byloje LVAT pažymėjo, kad išimties pagal Konkurencijos įstatymo 6 straipsnį taikymas paprastai yra susijęs su sudėtingu ekonominiu vertinimu.

Šiose bylose teismai pažymėjo, jog vertindamas Konkurencijos tarybos atliktų sudėtingų ekonominio pobūdžio tyrimų išvadas teismas turi patikrinti tik tai, ar Konkurencijos taryba laikėsi procedūrinių taisyklių, ar visos išvados buvo motyvuotos, ar nebuvo iškraipytos faktinės bylos aplinkybės, ar nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida, ar nebuvo piktnaudžiauta įgaliojimais. Taigi teismai aiškiai pripažino Konkurencijos tarybos diskreciją minėtose srityse.

Toliau bus aptariamoms dvi bylos, susijusios su sudėtingu ekonominiu vertinimu, – Vilniaus energijos ir Mažeikių naftos II.

⁵⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Libra Vitalis“, UAB „Papyrus Lietuva“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A502-34/2009.

⁵⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje *AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A-502-341/2009.

⁵⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje *AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A248-715/2008.

⁶⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 27 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A-822-454/2009.

⁶¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A525-2577/2011.

Vilniaus energijos byla

Vilniaus energijos byloje⁶² dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo ir dominuojančios padėties nustatymo ginčo nekilo, tačiau UAB „Vilniaus energija“ nesutiko su Konkurencijos tarybos pateiktu nesąžiningų kainų aiškinimu, kuris svarbus vertinant, ar tiriami veiksmai yra piktnaudžiavimas. LVAT, pripažindamas, kad kainų vertinimas yra sudėtingas ekonominio pobūdžio tyrimas, nurodė, jog „su tuo susijusios Konkurencijos tarybos išvados pirmiausia iš esmės vertintinos minėtų procesinių aspektų požiūriu, giliau neanalizuojant su atitinkama rinka susijusių konkrečių materialinio pobūdžio išvadų teisingumo ar pagrįstumo“. Perskaičius šią pastraipą susidaro įspūdis, kad teismas pasirinko mažiau intensyvią kontrolę dėl Komisijos diskrecijos sudėtingo ekonominio vertinimo srityje. Tačiau teismas prieš tai nebuvo paminėjęs procesinių aspektų, kurių požiūriu turėtų būti vertinamos Konkurencijos tarybos išvados, o dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo šioje byloje ginčo išvis nekilo. Galima manyti, kad teismas paminėjo sudėtingo ekonominio pobūdžio tyrimą tik norėdamas apsidrausti, jei nepakankamai išsamiai išanalizuos ginčą dėl nesąžiningų kainų aiškinimo.

Toje byloje Konkurencijos taryba padarė išvadą, jog UAB „Vilniaus energija“, sutartyse su komunikacinių tunelių nuomininkais taikydama nuomos tarifus, kurie buvo neproporcingi komunikaciniuose tuneliuose esančių komunikacijų skerspjūvio plotams bei užimamoms erdvėms, komunikacinių tunelių nuomininkams taikė nesąžiningas kainas. Tokie UAB „Vilniaus energija“ veiksmai prieštarauja Konkurencijos įstatymo 9 straipsnio 1 punkto reikalavimams. Tačiau, teismo nuomone, ši aplinkybė buvo reikšminga nustatant, ar kainos, taikomos ūkio subjektams, yra sąžiningos, tačiau *per se* nepagrindžianti, jog taikytos kainos buvo taikomos pažeidžiant Konkurencijos įstatymo 9 straipsnio 1 punkte įtvirtintus reikalavimus.

Teismas nurodė, jog „Konkurencijos tarybos nutarime nėra pakankamai išsamiai paaiškinama, kodėl nagrinėjamu atveju taikomos kainos laikytinos nesąžiningomis, nėra duomenų, kaip buvo, ir ar išvis buvo vertinti paaiškinimai, kiti duomenys, atskleidžiantys, kas sudaro ginčijamą kainą, neanalizuota, kokios yra patiriamos dėl paslaugos teikimo išlaidos, eksploataciniai, atnaujinimo, profilaktikos ir kiti kaštai, kuriuos apeliantas patiria teikdamas paslaugas, nėra pateikta išsamių duomenų, kokios yra už paslaugos teikimą gaunamos pajamos. Tai yra, Konkurencijos tarybos atliktas tyrimas neatskleidžia, kokia yra šių paslaugų teikimo ekonominė vertė. Konkurencijos taryba taip pat nenustatė, ar skirtumas

⁶² *Cit. op.* 60.

tarp patirtų išlaidų ir taikomų kainų yra pernelyg didelis, kas, atsižvelgus į Europos Bendrijų Teisingumo Teismo praktiką, yra vienas iš esminių elementų, siekiant nustatyti, ar taikomos kainos yra nesąžiningos. Atkreiptinas dėmesys, kad ekonominė vertė turi būti nustatoma atsižvelgus į konkrečias bylos aplinkybes, taip pat su išlaidomis nesusijusius faktorius.

Kaip minėta, tyrimo metu nustatė, kad teikiamos paslaugos nėra pagrįstos ekonomine verte ir skirtumas tarp gaunamo pelno ir patiriamų išlaidų yra pernelyg didelis, toliau turėtų būti tiriama, ar šios kainos yra nesąžiningos. Kaip matyti iš Konkurencijos tarybos nutarimo, nagrinėjamu atveju nebuvo vertinama, ar šių paslaugų teikimas yra ženkliai brangesnis nei kitų įmonių paslaugų teikimas kitose arba susijusiose rinkose“.

Teismas konstatavo, kad Konkurencijos taryba neištyrė visų nesąžiningų kainų nustatymui reikšmingų aplinkybių ir nepakankamai motyvavo, kodėl ginčijamos kainos laikytinos nesąžiningomis. Kaip matyti iš teismo sprendimo, jis atkreipė dėmesį į daugybę reikšmingų aplinkybių, kurios yra išimtinai susijusios su ekonominiais klausimais. Galima daryti išvadą, kad Konkurencijos taryba neatliko savo pareigos atidžiai ištirti visas nesąžiningų kainų nustatymui reikšmingas aplinkybes, vertinimas nėra paremtas argumentais, kurie atspindėtų faktines aplinkybes tokias, kokios jos iš tikrųjų yra, kurie nėra aiškiai nereikšmingi ir kurie pagrindžia jais remiantis padarytas išvadas, neatsižvelgė į visus atitinkamus veiksnius. Teismas nepakeitė Konkurencijos tarybos nuomonės savaja, ir kažin ar galima teigti, jog ėmėsi kompleksinio ekonominio vertinimo esmės, nes tokiam vertinimui trūko daugybės faktinių aplinkybių nustatymo. Tačiau negalima teigti, kad teismo kontrolė nebuvo intensyvi ar „gana išsami“.

Mažeikių naftos II byla

Mažeikių naftos II⁶³ byloje pirmosios instancijos teismas nesutiko su Konkurencijos tarybos pateiktu prekės rinkos apibrėžimu. Primintina, kad pirmosios instancijos teismas panaikino Konkurencijos tarybos nutarimo rezoliucinės dalies pirmą, antrą ir trečią punktus dėl esminių procedūrinių pažeidimų kaip neteisėtus, nes juos priimant buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą (ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Nepriklausomai nuo to, teismas ginčą įvertino iš esmės.

Kadangi AB „Mažeikių nafta“ nesutiko su Konkurencijos tarybos pateiktu rinkos apibrėžimu, teismas pažymėjo, jog „nesant konkrečių ir nepaneigiamų kriterijų prekės rinkos

⁶³ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 28 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-2034-07/2007.

apibrėžimui, tačiau esant būtinumui tokį apibrėžimą nustatyti, būtina įvertinti byloje nustatytas faktines aplinkybes, prekių pardavimo kiekius, sąlygas bei įvertinti pačią naujausią Europos Komisijos praktiką (nuomonę) šiuo klausimu“. Teismas rėmėsi AB „Mažeikių nafta“ pateiktais paaiškinimais, kurių Konkurencijos taryba nepaneigė, ir išskyrė dvi atskiras rinkas: pardavimus dideliais kiekiais iš gamyklos ir didmeninius pardavimus. Nurodė, jog tokias išvadas patvirtina Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos sprendimas ir Europos Komisijos sprendimas dėl PKN Orlen ir AB „Mažeikių nafta“ koncentracijos ir konstatavo, kad „išdėstytos aplinkybės patvirtina, kad atsakovas neteisingai apibrėžė prekės rinką“. Taigi teismas pats apibrėžė prekės rinką – jis ėmėsi Konkurencijos tarybos kompleksinio ekonominio vertinimo esmės ir net pakeitė jos nuomonę savąja.

Toliau teismas, įvertinęs Konkurencijos tarybos ir AB „Mažeikių nafta“ argumentus bei paaiškinimus, konstatavo, kad Konkurencijos taryba, apibrėždama geografines rinkos ribas, padarė keletą pažeidimų, kurie sąlygoja nepagrįstas išvadas.

Pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 7 ir 8 punktų nuostatas bei Konkurencijos tarybos 2000-02-24 nutarimu Nr. 17 patvirtintus „Konkurencijos tarybos paaiškinimus dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“⁶⁴ (toliau – Paaiškinimai dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo) Konkurencijos taryba privalo atlikti kliūčių įeiti į rinką analizę. Tačiau Konkurencijos taryba tokios analizės nedarė. Padarydama išvadą apie saugojimo terminalų trūkumą Konkurencijos taryba iš esmės nesirėmė jokiais atliktais tyrimais, analizėmis ar surinktais objektyviais duomenimis, kas leidžia padaryti išvadą, jog išvada apie saugojimo terminalų trūkumą nėra pagrįsta. Šias išvadas patvirtina ir pareiškėjo kartu su skundu pateikta naftos produktų saugojimo terminalų analizė, kuri patvirtina, jog saugojimo terminalų trūkumo nėra, ir kurioje pateiktų duomenų bei padarytų išvadų Konkurencijos taryba nepaneigė. Teismas padarė išvadą, kad Konkurencijos taryba neatliko objektyvaus visų aplinkybių ir įrodymų dėl pokyčių per 2002-2004 m. laikotarpį vertinimo ir nepagrįstai nesivadovavo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendime numatyta pozicija, apibrėždama rinką didesniąją tariamo pažeidimo laikotarpio dalį. Tuo buvo pažeistos Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 7 ir 8 dalys bei Paaiškinimai dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo, nes Konkurencijos taryba neatsižvelgė į skirtingas konkurencijos sąlygas, turinčias įtakos kainai, kurios apimtų 15% muito poveikį, neatsižvelgė į tarifus, kaip to yra aiškiai reikalaujama Paaiškinimuose dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 17 „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“ (Valstybės žinios, 2000, Nr. 19-487).

Pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 7 ir 8 punktus ir Paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo nuostatas, Konkurencijos taryba turi atlikti konkurencijos sąlygų analizę, tame tarpe sistemine konkurencijos proceso, konkurentų, konkurentų rinkos dalių, prekybos srautų ir transporto kaštų analizę. Konkurencijos taryba šių reikalavimų nevykdė ir neišnagrinėjo kelių veiksnių, kurie turėjo būti išnagrinėti, t. y. neišnagrinėjo visų gretimų teritorijų, o sutelkė dėmesį tik į Lenkiją, nenurodė kitų dalyvių, be pareiškėjo, rinkos dalių pasiskirstymo, neišnagrinėjo prekybos srautų, neišnagrinėjo transporto kaštų, išskyrus Lenkiją.

Konkurencijos taryba apibrėždama tiek prekės rinką, tiek geografinę rinką pareiškėją kaip ūkio subjektą vertino apjungdama į vieną visumą tiek motininę įmonę, tiek jos dukterines bendroves. Tuo tarpu vertindama pareiškėjo verslo partnerius (konkurentus) neatsižvelgė į tai, kad šie ūkio subjektai tėra tik dukterinės įmonės, o motininės įmonės yra tarptautinės kompanijos (koncernai), vykdančios veiklą daugelyje šalių, tame tarpe Lietuvoje, ir dalyvaujantys naftos versle nuo naftos telkinių žvalgybos, naftos gavybos iki mažmeninės prekybos, tame tarpe apimančios naftos perdirbimą bei įvairaus lygio prekybą naftos produktais, t.y. turintys ypatingai didelę pirkėjų galią, tuo pačiu galintys vykdyti didelį konkurencinį spaudimą pareiškėjui. Teismo manymu, toks skirtingas ūkio subjektų statuso įvertinimas pažeidė Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 4 ir 12 dalis, kas sąlygojo neteisingą tiek prekės, tiek geografinės rinkos apibrėžimą.

Pirmosios instancijos teismas savo sprendime neminėjo pagarbos Konkurencijos tarybos vertinimams principo, nenurodė, jog rinkos apibrėžimas yra sudėtingas ekonominio pobūdžio tyrimas. Teismas net pateikė savo prekės rinkos apibrėžimą. Konkurencijos taryba prekės rinką buvo apibrėžusi kaip naftos produktų perdirbimo arba benzino pardavimų iš gamyklos rinką ir naftos produktų perdirbimo arba dyzelino pardavimų iš gamyklos rinką. Tuo tarpu teismas savo sprendime į atskiras prekės rinkas išskyrė pardavimus dideliais kiekiais iš gamyklos, apimančius importą bei pardavimus dideliais kiekiais, kai produktai tiekiami į saugojimo terminalus, ir į didmeninius pardavimus autotransportu, kurie apima pardavimus iš nuosavų arba nuomojamų sausumos terminalų smulkiems perpardavėjams, mažmenininkams ar dideliems (pramoniniams) galutiniais vartotojams.

Tačiau, kalbėdamas apie geografinę rinką, teismas nurodė, jog „esant neteisingiems, nepilniems ar nepatikrintiems pirminiams duomenims, šių pagrindų padarytos išvados taip pat negali būti teisingos“. Kadangi teismas nurodė, jog pažeidimai buvo dėl pirminių

duomenų, vadinasi, teismui nebuvo prasmės tikrinti jų vertinimo, t. y. jų pagrindų padarytų išvadų. Bet vėl, teismo kontrolė buvo intensyvi.

Nagrinėjant bylą apeliacine tvarka⁶⁵ LVAT atitinkamos rinkos apibrėžimą jau įvardino sudėtingu ekonominio pobūdžio tyrimu ir pažymėjo, kad jį vertindamas teismas turi patikrinti tik tai, ar Konkurencijos taryba laikėsi procedūrinių taisyklių, ar visos išvados buvo motyvuotos, ar nebuvo iškraipytos faktinės bylos aplinkybės, ar nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida, ar nebuvo piktnaudžiauta įgaliojimais.

Teismas rėmėsi Konkurencijos 36 straipsnio 2 dalimi, kurioje numatyta, jog Konkurencijos tarybos nutarime turi būti nurodyti pažeidėjo bei kitų asmenų paaiškinimai, pateikti Konkurencijos tarybai, bei jų įvertinimas, priimamo nutarimo motyvai ir teisinis pagrindas. Tačiau skundžiamame Konkurencijos tarybos nutarime nėra pakankamai išsamiai paaiškinama, kodėl Konkurencijos taryba ignoravo daugelį pareiškėjo pateiktų argumentų ir kodėl buvo pasirinktas ne toks prekės rinkos apibrėžimas, kokį siūlė pareiškėjas.

Toliau teismas nurodė Konkurencijos tarybos nutarimo trūkumus. Jo nuomone, Konkurencijos taryba savo galutiniame nutarime neaptarė daugelio tarptautinių naftos pramonės ekspertų išvadų, giliau neanalizavo su nagrinėjamais klausimais susijusios Europos Komisijos, Latvijos konkurencijos tarybos ir savo pačios praktikos ir tinkamai nepagrindė savo argumentų, kodėl Konkurencijos tarybos išvados skiriasi nuo minėtų institucijų padarytų išvadų. Konkurencijos taryba nepakankamai įvertino, ar skirtinguose tiekimo grandinės (platinimo) lygmenyse susiduriama su skirtingomis konkurencinėmis sąlygomis, kaip konkrečiai skiriasi naftos produktų (benzino ir dyzelino) paklausos ir pasiūlos struktūra, rinkodara ir kainodara bei sudaromų sutarčių sąlygos priklausomai nuo to, kokiame platinimo lygmenyje ir kokiems konkretiems klientams šie produktai parduodami. Konkurencijos taryba turėjo įvertinti kiekvieno platinimo lygmens specifiką, juose veikiančių subjektų ir jų vykdomos veiklos ypatumus, o taip pat konkrečius šių subjektų poreikius. Teismui kilo pagrįstų abejonių, ar Konkurencijos taryba tinkamai išskyrė nagrinėjamosiose rinkose egzistuojančius tiekimo grandinės lygmenis ir juose vykstančius konkurencinius santykius ir ar gerai apskaičiavo šiose rinkose veikiančių subjektų rinkos dalis.

Kalbant apie geografinės rinkos apibrėžimą, Konkurencijos taryba neatliko išsamios ir visapusiškos geografinės rinkos analizės, neįvertino visų reikšmingų rinkos tyrimo kriterijų, todėl jos išvados negali būti laikomos pagrįstomis. Konkurencijos taryba neatliko

⁶⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A248-715/2008.

tinkamo teisinio, faktinio ir ekonominio geografinių rinkų įvertinimo, kuris yra reikalingas, norint teisingai apibrėžti atitinkamą rinką. Galima paminėti, jog Konkurencijos taryba nepakankamai išanalizavo konkurencijos sąlygų už Baltijos valstybių ribų, nevertino naftos produktų pasiūlos ir paklausos Baltijos jūros regione per atitinkamą laikotarpį, nepakankamai pasisakė dėl pareiškėjo pateiktų duomenų įvertinimo. Byloje taip pat yra duomenų, kurie kelia abejonų dėl Konkurencijos tarybos išvadų, susijusių su naftos produktų terminalų trūkumu, kaip kliūtimi patekti į rinką, pagrįstumo.

Apibendrinamas teismas konstatavo, kad „Konkurencijos taryba neištyrė visų atitinkamos rinkos apibrėžimui reikšmingų aplinkybių, nepašalino kai kurių faktinio pobūdžio abejonų ir nepakankamai motyvavo savo pasirinktą rinkos apibrėžimą, taip pažeisdama Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus. Konkurencijos tarybos nutarime padarytos išvados negali būti laikomos pagrįstomis ir objektyviomis“. Teismas konstatavo, jog, norint teisingai nustatyti prekės rinką nagrinėjamu atveju, būtina papildomai įvertinti paminėtus aspektus. Teismas nurodė daugybę Konkurencijos tarybos nutarimo trūkumų, ir, šiems trūkumams pašalinti, gražino bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti. Darytina išvada, jog LVAT nesiėmė sudėtingos ekonominės analizės vertinimo esmės ir nepakeitė Konkurencijos tarybos, tačiau jo atliekama teisminė kontrolė, siekiant išsiaiškinti, ar Konkurencijos taryba tinkamai atliko savo pareigas, išliko intensyvi.

4 Teismo sprendimų analizė

4.1 Sprendimas panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis ir gražinti bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti

Teismas, išnagrinėjęs skundą dėl Konkurencijos tarybos nutarimo, gali priimti sprendimą panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis ir gražinti bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti. Teismas savo sprendime nurodo Konkurencijos tarybos nutarimo trūkumus, kokias aplinkybes Konkurencijos taryba turi ištirti ir įvertinti. Pažymėtina, kad priėmus tokį sprendimą ginčas nėra išsprendžiamas visiškai. Konkurencijos taryba ištaiso klaidas, teismo nurodytas sprendime, ir priima naują nutarimą. Konkurencijos įstatyme nėra nurodyti pagrindai, kuriais remiantis nutarimas gražinamas papildyti. Vadinasi, teismas kiekvienu

konkrečiu atveju turi diskreciją nuspręsti, ar nutarimą panaikinti visiškai, ar grąžinti Konkurencijos tarybai. Šios dalies tikslas – išanalizuoti teismų praktiką ir apibrėžti atvejus, kada teismas grąžina nutarimą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti.

Šioje dalyje aptariamos trys bylos, kurios buvo grąžintos Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti.

Byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba⁶⁶ AB „Lietuvos paštas“ ginčijo Konkurencijos tarybos nutarimą, kuriuo AB „Lietuvos paštas“ buvo pripažinta piktnaudžiavusi dominuojančia padėtimi ir jai už šį pažeidimą buvo paskirta 80000 Lt bauda. Vilniaus apygardos administracinis teismas skundą atmetė kaip nepagrįstą. Bylą nagrinėjant apeliacine tvarka⁶⁷ LVAT nustatė, jog aplinkybė, kad pareiškėjas dominuoja rezervuotųjų pašto paslaugų rinkoje, savaime nereiškia jo išskirtinės padėties teikiant apskritai siuntų pristatymo paslaugas, nes rezervuotųjų pašto paslaugų teikėjai galimai konkuruoja su kitais siuntas pristatančiais subjektais.

Konkurencijos tarybos atliktas tyrimas buvo pripažintas kaip neišsamus, o rinkų apibrėžimas nepakankamai motyvuotas. Konkurencijos taryba neatsižvelgė į AB „Lietuvos paštas“ argumentus, kad supaprastintų derybų sąlygose nenurodytas siuntų pristatymo būdas ir kad siuntų pristatymas gali būti atliktas naudojantis pašto arba pasiuntinių paslaugomis. Konkurencijos taryba šių argumentų nevertino ir neanalizavo. Teismas ginčą perdavė nagrinėti iš naujo Konkurencijos tarybai, tuo pačiu nuroydamas, jog tyrimas turi būti papildytas galimybės UAB „Vilniaus energija“ sąskaitas pristatyti kitais būdais (ne paštu) įvertinimu.

Mažeikių naftos II byloje⁶⁸ LVAT nesutiko su Konkurencijos tarybos rinkos apibrėžimu. Kadangi Konkurencijos taryba neištyrė visų atitinkamos rinkos apibrėžimui reikšmingų aplinkybių, nepašalino kai kurių faktinio pobūdžio abejonių ir nepakankamai motyvavo savo pasirinktą rinkos apibrėžimą, taip pažeisdama Konkurencijos 36 straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus, Konkurencijos tarybos nutarime padarytos išvados negali būti laikomos pagrįstomis ir objektyviomis. Nutaręs, kad šiems trūkumams pašalinti būtina atlikti papildomą tyrimą, teismas panaikino Konkurencijos tarybos nutarimo pirmą, antrą ir trečią punktus, grąžinant bylą Konkurencijos tarybai atlikti papildomą tyrimą.

⁶⁶ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2006 m. gegužės 15 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1174-10/2006.

⁶⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba Nr. A2 – 2207/2006.

⁶⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A248-715/2008.

Byloje UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba⁶⁹ LVAT panaikino Konkurencijos tarybos nutarimą ir grąžino bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti, nes Konkurencijos taryba neištyrė visų nesažiningų kainų nustatymui reikšmingų aplinkybių ir nepakankamai motyvavo, kodėl ginčijamos kainos laikytinos nesažiningomis. Konkurencijos taryba pažeidė Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 2 dalį, nes skundžiamame nutarime nėra duomenų, kaip buvo, ir ar išvis buvo vertinti paaiškinimai, kiti duomenys, atskleidžiantys, kas sudaro ginčijamą kainą. Konkurencijos tarybos atliktas tyrimas neatskleidžia, kokia yra šių paslaugų teikimo ekonominė vertė. Konkurencijos taryba taip pat nenustatė, ar skirtumas tarp patirtų išlaidų ir taikomų kainų yra pernelyg didelis, kas, atsižvelgus į ETT praktiką, yra vienas iš esminių elementų, siekiant nustatyti, ar taikomos kainos yra nesažiningos.

Apibendrinant galima teigti, kad grąžinimo papildomam tyrimui pagrindas yra neišsamus tyrimas ir nepakankamas motyvavimas, taip pažeidžiant Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 2 dalį, kurioje numatyta, jog Konkurencijos tarybos nutarime turi būti nurodytos šio įstatymo pažeidimo aplinkybės, pažeidėjo kaltės įrodymai, pažeidėjo, pareiškėjo bei kitų asmenų paaiškinimai, pateikti Konkurencijos tarybai, bei jų įvertinimas, priimamo nutarimo motyvai ir teisinis pagrindas. Paminėtina, kad grąžintose bylose neišsamus tyrimas ir nepakankamas motyvavimas buvo susijęs su Konkurencijos tarybos atliekamu sudėtingu ekonominiu vertinimu. Kadangi sudėtingas ekonominis vertinimas yra Konkurencijos tarybos diskrecija, tai dar viena priežastis teismui grąžinti bylą.

LVAT jurisprudencijoje pripažįstama, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje be kitų vadovaujasi objektyvumo principu, reiškiančiu, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs. Administracinis aktas negali būti grindžiamas abejonėmis, o jį priimant turi būti įvertinti visi pateikti argumentai, negali būti nutylėtų argumentų. Tai ypač svarbu viešojo administravimo procedūrose, užsibaigiančiose sankcijų skyrimu⁷⁰. Panaikindami Konkurencijos tarybos nutarimus ir grąžindami bylą Konkurencijos tarybai papildomam

⁶⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 27 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A-822-454/2009.

⁷⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A-502-341/2009; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A248-715/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 27 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A-822-454/2009; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr.A5-993/07.

tyrimui atlikti, teismai nurodo ir šį principą. Pažymėtina, kad iš bylų praktikos matyti, kad byla Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti grąžina tik LVAT.

4.2 Sprendimas panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis

Konkurencijos įstatyme Konkurencijos tarybos nutarimų panaikinimo pagrindai nėra numatyti. Tačiau ABTĮ 89 straipsnyje numatyti bendrieji skundžiamų aktų panaikinimo pagrindai. Remiantis įstatymu, „skundžiamas aktas (ar jo dalis) turi būti panaikintas, jeigu jis yra:

- 1) neteisėtas iš esmės, t. y. savo turiniu prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams;
- 2) neteisėtas dėl to, kad jį priėmė nekompetentingas administravimo subjektas;
- 3) neteisėtas dėl to, kad jį priimant buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą.

Skundžiamas aktas (ar jo dalis) gali būti panaikintas ir kitais pagrindais, kuriuos administracinis teismas pripažino svarbiais“.

Teismas, panaikindamas Konkurencijos tarybos nutarimą, dažniausiai nurodo ABTĮ 89 straipsnio 3 punktą. ABTĮ 89 straipsnio 1 punktą teismas yra nurodęs tik vienoje byloje – Mažeikių naftos II⁷¹. Šioje byloje dalis nutarimo buvo panaikinta šio punkto pagrindu kaip neteisėta iš esmės, nes Konkurencijos taryba, priimdama sprendimą laikyti šį nutarimą konfidencialiu iki bus atlikti bendri tyrimo veiksmai su Latvijos ir Estijos konkurencijos institucijomis, vadovavosi Darbo reglamento nuostatomis, kurios pripažintos prieštaraujančiomis Konkurencijos įstatymui.

LVAT, aiškindamas ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punktą, yra nurodęs, kad ne kiekvienas formalios procedūros pažeidimas yra pagrindas pripažinti administracinį aktą neteisėtu, jeigu įstatymas tiesiogiai nenustato tokios procedūros pažeidimo pasekmės. Kriterijus, pagal kurį turi būti vertinama procedūros pažeidimo įtaka priimto administracinio akto teisėtumui, yra tikimybė, kad dėl šio pažeidimo buvo priimtas nepagrįstas sprendimas⁷².

⁷¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A248-715/2008.

⁷² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Konkurencijos taryba, Nr. A248-715/2008; Vilniaus apygardos administracinio teismo

Vertinant, ar procesinių tiriamų ūkio subjektų teisių pažeidimas gali būti pripažįstamas esminiu procedūros pažeidimu, kuris būtų pagrindas panaikinti visą Konkurencijos tarybos nutarimą arba jo dalį, pirmiausiai būtina atsižvelgti į atitinkamas teises ir faktines aplinkybes, susijusias su asmens teisėmis ir pareigomis, bei į pažeidimo poveikį galutinio Konkurencijos tarybos nutarimo pagrįstumui. Taigi teismas pirmiausiai turi įvertinti, ar, nesant procedūrinio pažeidimo, Konkurencijos taryba būtų padariusi skirtingas išvadas dėl paties konkurencijos teisės pažeidimo padarymo fakto.

Vilniaus apygardos administracinis teismas dėl esminio procedūrinio pažeidimo panaikino Konkurencijos tarybos nutarimą byloje AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba⁷³. Šioje byloje pareiškėja kreipėsi į teismą su skundu, kuriame prašė panaikinti Konkurencijos tarybos 2009-04-16 nutarimą Nr. 1S-56 „Dėl leidimo UAB „Towage&Marine Assistance“ ir „Smit International Overseas B.V.“ vykdyti koncentraciją lygiomis dalimis steigiant UAB „Towage Smit Baltic“. Ginčas tarp šalių kilo dėl nutarimo teisėtumo ir pagrįstumo, pareiškėja teigė, kad Konkurencijos taryba nepagrįstai leido vykdyti koncentraciją ir tai pažeidžia pareiškėjos, kaip konkurento uosto buksyravimo (vilkimo) paslaugų rinkoje, ir kitų ūkio subjektų interesus, nes po įvykdytos koncentracijos bus sudarytos sąlygos reikšmingam konkurencijos lygio buksyravimo (vilkimo) paslaugų Klaipėdos uoste sumažėjimui ar net panaikinimui. Pareiškėja taip pat nurodė, kad nutarimas buvo priimtas pažeidžiant procedūras.

Teismas padarė išvadą, kad dalyvavusių balsų daugumos reikalavimo taisyklė, įtvirtinta įstatyme, priimant nutarimą buvo pažeista. Šios taisyklės pažeidimą teismas laikė esminiu procedūriniu pažeidimu. Atsižvelgdamas į tai, teismas nepasisakė dėl nutarimo teisėtumo ir pagrįstumo ir priėmė sprendimą panaikinti Konkurencijos tarybos nutarimą.

Auditorių rūmų byloje⁷⁴ LVAT nurodė, kad pirmosios instancijos teismas iš esmės teisingai išnagrinėjo bylą, tačiau netinkamai vertino aplinkybes, susijusias su Konkurencijos tarybos teise atnaujinti nutrauktą tyrimą. Teismas panaikino Konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 2S-15 „Dėl Lietuvos auditorių rūmų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“ dalį, kuria iš naujo vertinti Lietuvos auditorių rūmų veiksmai, dėl kurių tyrimas buvo nutrauktas Konkurencijos tarybos

2009 m. gruodžio 10 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. I-1768-171/2009.

⁷³ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. gruodžio 10 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. I-1768-171/2009.

⁷⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos auditorių rūmai v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A39-1939/08.

2005 m. rugsėjo 22 d. nutarimu Nr. 1 S-107. LVAT konstatavo, kad Konkurencijos taryba neturėjo pagrindo atnaujinti 2005 m. rugsėjo 22 d. nutarimu Nr. 1 S-107 nutraukto tyrimo, tačiau tai savaime nedaro visų atnaujinto tyrimo veiksmų ir viso skundžiamo 2007 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 2S-15 neteisėtu. Nurodęs, kad ne kiekvienas formalios procedūros pažeidimas yra pagrindas pripažinti administracinį aktą neteisėtu, teismas vertino procedūros pažeidimo įtaką priimto administracinio akto teisėtumui. Tai, jog atsakovas atnaujino tyrimą, tyrė ir vertino pažeidimus, pasireiškusių rekomenduojamų ES struktūrinių fondų paramos lėšų minimalių audito kainų paskelbimu 2004 metais, daro šią skundžiamo nutarimo dalį neteisėta, tačiau nedaro įtakos likusiai nutarimo daliai, kurioje buvo vertinami Auditorių rūmų 2006 metais atlikti veiksmai, nes dėl pažeidimo nebuvo priimtas nepagrįstas sprendimas. Taigi viena nutarimo dalis buvo panaikinta dėl procedūrinių pažeidimų, tačiau likusi nutarimo dalis palikta galioti. Pažymėtina, kad teismas nenurodė ABTĮ normos, kurios pagrindu naikina nutarimo dalį.

Mažeikių naftos II byloje⁷⁵ Vilniaus apygardos administracinis teismas nustatė Konkurencijos tarybos padarytų procesinių nuostatų pažeidimus (atsakovas nutarimą grindė neteisėtais surinktais įrodymais, taip pat įrodymais, kurie neatitinka turiniui keliamų reikalavimų, taip pat vykdė neteisėtą tyrimą pareiškėjo dukterinių įmonių atžvilgiu) ir padarė išvadą, kad atsakovo 2005-12-22 nutarimas Nr. 2S-16, t.y. šioje byloje pareiškėjo ginčijami nutarimo rezoliucinės dalies pirmas, antras ir trečias punktai, yra neteisėti, todėl naikintini, nes juos priimant buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą (ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

Paminėtina, kad vėliau LVAT konstatavo, kad nei tyrimo metu, nei nagrinėjant bylą Konkurencijos taryboje nebuvo padaryta esminių procedūrinių pažeidimų, dėl kurių ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu reikėtų naikinti Konkurencijos tarybos nutarimą. Nors toje byloje buvo padaryta daugybė procedūrinių pažeidimų, teismas nelaikė jų esminiais. Manytina, jog turėtų būti veiksmingiau užtikrinamas procedūrų laikymasis.

Toliau aptariamose bylose teismas, panaikindamas Konkurencijos tarybos nutarimus, nenurodė atitinkamų ABTĮ normų.

Byloje UAB „Metransa“, Pakuočių ir elektronikos atliekų tvarkytojų asociacija PEATA, UAB „Antraža“, UAB „Super Montes“, UAB „Utenos antrinis popierius“, UAB

⁷⁵ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 28 d. sprendimas administracinėje byloje *AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I-2034-07/2007.

„Virginijus ir Ko“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba⁷⁶ Vilniaus apygardos administracinis teismas panaikino ginčijamas nutarimo dalis konstatavęs, kad nutarimas ginčijamose dalyse neteisėtas iš esmės.

Panaikinimą sąlygojo neteisingas prekės rinkos apibrėžimas, nes siekiant nustatyti, ar ūkio subjektai pažeidžia Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą, visų pirma būtina teisingai nustatyti susitarimo objektą, t. y. rinką ir joje konkuruojančius ūkio subjektus. Prekės rinkos apibrėžimas labai reikšmingas tuo, kad padeda nustatyti tarpusavyje konkuruojančius ūkio subjektus (konkurentus).

Konstatuota, kad prekės rinkos apibrėžimas prieštarauja Konkurencijos įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintiems ir Konkurencijos tarybos 2000-02-24 nutarimu Nr. 17 patvirtintiems reikalavimams. Jį pagrindžiantys argumentai iš esmės nepagrįsti konkrečiais įrodymais, kaip to reikalauja Konkurencijos tarybos 2000-02-24 nutarimo Nr. 17 16 punktas, yra priešaringi. Nesant teisingo prekės rinkos apibrėžimo, nebuvo galima nustatyti konkuruojančius ūkio subjektus (konkurentus), kas yra labai svarbu siekiant konstatuoti horizontalųjį kartelinį susitarimą. Kadangi nebuvo nustatytas susitarimo objektas, t.y. rinka ir konkuruojantys ūkio subjektai, neįmanoma nustatyti, ar ūkio subjektai pažeidžia Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą. Neįrodžius susitarimo tarp ūkio subjektų fakto ir to susitarimo tikslo – kainų nustatymo – nėra pagrindo ūkio subjektų veiklą pripažinti Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto pažeidimą sudarančiu susitarimu.

Kitoje byloje⁷⁷ turėjo būti sprendžiamas ginčas, ar pareiškėjų sudarytas susitarimas nustatyti fiksuotą konkurso mokesčio dydį, kurį turi sumokėti konkurso dėl reklamos ar žiniasklaidos planavimo paslaugų pirkimo organizatoriai, laikytinas ribojančiu konkurenciją susitarimu, t. y. ar susitarimas atitinka Konkurencijos įstatymo nustatytas sąlygas, ar Konkurencijos taryba šioje byloje skundžiamu nutarimu teisėtai konstatavo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto buvimą. Tačiau teismas klaidingai aiškino Konkurencijos įstatymą. Teismas nurodė, kad Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytam pažeidimui konstatuoti būtina nustatyti susitarimo dėl prekės ar paslaugų kainos nustatymo tikslą riboti konkurenciją arba, nenustačius tokio tikslo, būtina nustatyti

⁷⁶ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. liepos 2 d. sprendimas administracinėje byloje UAB „Metransa“, Pakuočių ir elektronikos atliekų tvarkytojų asociacija PEATA, UAB „Antraža“, UAB „Super Montes“, UAB „Utenos antrinis popierius“, UAB „Virginijus ir Ko“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1052-561/2009.

⁷⁷ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. sausio 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-515-602/2010.

esamą ar galimą poveikį konkurencijos ribojimui. Nagrinėjamo atvejo pažeidimui konstatuoti Konkurencijos tarybai pakako nustatyti:

- 1) susitarimo tarp ūkio subjektų, kurie yra konkurentai, sudarymo faktą ir
- 2) susitarimo objektą – tiesioginį arba netiesioginį prekės (paslaugos) kainos nustatymą (fiksavimą).

Šių aplinkybių (elementų) visuma nustato Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyto pažeidimo sudėtį.

Pirmosios instancijos teismas, paneigdamas Konkurencijos tarybos padarytas išvadas dėl antro draudžiamo susitarimo elemento buvimo pareiškėjų veiksmuose, nurodė, kad pareiškėjų susitarimo objektas nebuvo prekė ir jos kaina. Teismas padarė išvadą, kad šiame kontekste sutartys negalėjo būti vertinamos kaip susitarimai, būdingi pirkimo-pardavimo ar kitoms sutartims, kurios pagal Konkurencijos įstatymą ar EB steigimo sutartį gali būti siejamos su prekyba. Teismas konstatavo pažeidimo nebuvimą ir panaikino Konkurencijos tarybos nutarimą. Paminėtina, kad vėliau LVAT pritarė Konkurencijos tarybos išvadoms⁷⁸.

KLASCO byloje⁷⁹ LVAT išaiškino rinkos specifiką bei teisinį reguliavimą, įvertino KLASCO veiksmus ir konstatavo, kad tokie veiksmai negali būti laikomi draudžiamais veiksmais Konkurencijos įstatymo 9 straipsnio 3 punkto taikymo prasme, todėl Konkurencijos tarybos nutarimas negali būti laikomas pagrįstu ir yra naikintinas.

Apibendrinant šias tris bylas, reikia paminėti, jog tam, kad būtų įrodyti Konkurencijos 5 ir 9 straipsniuose numatyti pažeidimai, būtina atlikti pažeidimo sudėties bei įrodymų vertinimo analizę. Neteisingas prekės rinkos apibrėžimas, neteisingas sutarčių priskyrimas draudžiamiems susitarimams ar veiksmų kvalifikavimas piktnaudžiavimu savaime sąlygoja neteisingas galutines išvadas. Vadinasi, šiose bylose Konkurencijos tarybos nutarimai buvo panaikinti todėl, kad nebuvo nustatyta pažeidimo sudėtis. Vienoje byloje teismas konstatavo, kad ginčijamose dalyse nutarimas yra „neteisėtas iš esmės“, tad galima daryti išvadą, jog nutarimai panaikinti remiantis ABTĮ 89 straipsnio 1 dalies 1 punktu

Popieriaus didmenininkų byloje⁸⁰ LVAT nusprendė, kad turi pagrindą abejoti dėl Konkurencijos tarybos išvadų dėl poveikio prekybai tarp valstybių narių. Jo nuomone,

⁷⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A525-2577/2011.

⁷⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. rugsėjo 13 d. sprendimas administracinėje byloje *AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A11-871/02.

⁸⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Libra Vitalis“, UAB „Papyrus Lietuva“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A502-34/2009

Konkurencijos tarybos pateikti argumentai nebuvo pakankamai įtikinami ir visapusiški, kad leistų teigti, jog šiuo atveju nebuvo kalbama apie iš esmės hipotetinį ir pernelyg nutolusį poveikį prekybai tarp valstybių narių. Teismas nusprendė, kad Konkurencijos tarybos nutarimas, kuriuo buvo pripažinta, kad apeliantai pažeidė Sutarties 81 straipsnio 1 dalį, nėra teisėtas ir pagrįstas, todėl naikintinas.

Keista, kad teismas bylos negražino Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti, ką padarė daugeliu atvejų abejodamas Konkurencijos tarybos išvadomis.

4.3 Sprendimas pakeisti nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių taikymo

Nutarimo dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių atžvilgiu teismas turi daugiausiai galių – jis gali priimti sprendimą pakeisti tokį nutarimą. Teismai dažniausiai keičia nutarimus dėl sankcijų, būtent – dėl piniginių baudų. Tai ir bus aptariama šioje dalyje.

LVAT yra išaiškinęs, kad „tinkamas ir visapusiškas faktinių aplinkybių įvertinimas, skiriant sankcijas už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme įtvirtintų reikalavimų nesilaikymą ūkio subjektams, yra Konkurencijos tarybos diskrecija. Konkurencijos taryba skiria sankcijas vadovaudamasi objektyvumo ir proporcingumo principais. Konkurencijos tarybos funkcijos leidžia jai visapusiškai įvertinti tam tikrus konkurenciją galinčius pažeisti veiksmus ir šių funkcijų tinkamas atlikimas, kai yra vertinami tam tikri duomenys, yra Konkurencijos tarybai skirtos diskrecijos dalis. Tačiau Konkurencijos tarybos diskrecija nėra ir negali būti absoliuti, tai reiškia, kad teismas nėra apribotas nagrinėdamas skirtų sankcijų dydį. Skirta bauda vertintina visų faktinių aplinkybių kontekste jos teisėtumo ir pagrįstumo atžvilgiu, (...) skiriant baudą turi būti atsižvelgta į baudos individualizavimo tikslus, tai reiškia, kad baudos dydis turi priklausyti ir nuo baudos skyrimo metu esančių aplinkybių, pažeidėjo finansinės padėties ir kt. Be to, (...) vienas iš baudos už konkurencijos teisės pažeidimus tikslų yra atgrasymas nuo pažeidimo darymo“⁸¹.

Atsižvelgiant į institucijų pusiausvyros principą ir Konkurencijos tarybos turimą diskreciją, darytina išvada, kad teismas negali pakeisti nutarimo, kuriuo nustatomas

⁸¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A822-337/2010.

konkurencijos taisyklių pažeidimas ir dėl pažeidimo paskiriama bauda. Manytina, kad teismas gali panaikinti, sumažinti arba padidinti baudą.

Būtinybė pakeisti baudas atsiranda panaikinus ne visą, bet dalį nutarimo⁸². Tuomet teismas turi įvertinti paskirtos baudos dydžio pagrįstumą, nes pagal Konkurencijos įstatymo 42 straipsnio 1 dalį baudos yra diferencijuojamos atsižvelgiant į pažeidimo pavojingumą, pažeidimo trukmę, ūkio subjekto atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes, kiekvieno subjekto įtaką pažeidimo padarymui, kai pažeidimas padarytas kelių subjektų. Baudos dydžio nustatymą taip pat reglamentuoja Vyriausybės 2004 m. gruodžio 6 d. nutarimu Nr. 1591 patvirtintos „Baudos, skiriamos už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo taisyklės“⁸³.

Galima situacija, kai ūkio subjektai neginčija pažeidimo padarymo fakto, tačiau nesutinka su paskirtomis baudomis⁸⁴. Taip pat yra buvęs atvejis, kai baudos dydį ginčijo (kad paskirta bauda yra aiškiai per maža) ne ūkio subjektas, kuriam paskirta bauda, ar Konkurencijos taryba, bet ūkio subjektas, kurio prašymu buvo atliktas tyrimas⁸⁵. Bylų praktikoje daug ginčų kyla dėl atsakomybę sunkinančių ir lengvinančių⁸⁶ aplinkybių, tai pat dėl to, kad Konkurencijos taryba netinkamai nustatė baudas, nesilaikė įstatymo ir taisyklių reikalavimų⁸⁷.

⁸² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Libra Vitalis“, UAB „Papyrus Lietuva“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A502-34/2009; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje *Lietuvos auditorių rūmai v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A39-1939/08.

⁸³ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl baudos, skiriamos už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2004, Nr. 177-6567).

⁸⁴ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. spalio 11 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „Lamberta“, UAB „SOBO Sistemas“ ir UAB „Termofora“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I-7401-14/2007.

⁸⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A822-337/2010. *UAB „Naftelf“ ginčijo VĮ TVOU paskirtos baudos dydį.*

⁸⁶ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. spalio 11 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „Lamberta“, UAB „SOBO Sistemas“ ir UAB „Termofora“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba*, Nr. I-7401-14/2007.

⁸⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gegužės 11 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Taksvija“, UAB „Merseros autotransportas“, UAB „Greitvila“, UAB „Kobla“, UAB „Kablasta“, UAB „Martono taksi“, UAB „Transmoderna“, UAB „Autovisatos“ taksi, UAB „Romerta“, UAB „Tanagros taksi“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A1-686/2006; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2003 m. rugsėjo 11 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „Lietuva Statoil“, UAB „Lukoil Baltija“, UAB „Uotas“, UAB „Pakrijas“, UAB „Vaizga“, „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I5-71-2003.

4.4 Sprendimas įpareigoti Konkurencijos tarybą atlikti tyrimą

Ūkio subjektai, kurių interesai yra pažeisti dėl konkurenciją ribojančių veiksmų, turi teisę reikalauti pradėti tyrimą pateikdami prašymą Konkurencijos tarybai. Konkurencijos taryba, išnagrinėjusi pareiškimą dėl konkurenciją ribojančių veiksmų, priima nutarimą pradėti tyrimą ar atsisakyti pradėti tyrimą.

Nutarimą atsisakyti atlikti tyrimą pareiškėjas turi teisę skusti Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Teismas sprendžia, ar Konkurencijos taryba pagrįstai atsisakė pradėti tyrimą pagal pareiškėjo pareiškimą ir nevertina, ar buvo pažeistas Konkurencijos įstatymas, nes tai gali būti nustatyta tik Konkurencijos tarybai atlikus tyrimą. Konkurencijos įstatymo 25 straipsnio 4 dalies punktai, kurių pagrindu atsisakoma atlikti tyrimą, nustato teisę Konkurencijos tarybai atsisakyti pradėti tyrimą dėl to, kad pareiškime nurodyti faktai yra mažareikšmiai (1 punktas), tirti pareiškime nurodytus faktus Konkurencijos tarybai nepriklauso (2 punktas), nurodyti faktai jau buvo tirti ir dėl jų yra priimtas nutarimas (3 punktas), pareiškėjas per Konkurencijos tarybos nustatytą laiką nepateikė tyrimui pradėti reikalingų duomenų ir dokumentų (4 punktas) arba nėra duomenų, kurie leistų pagrįstai įtarti įstatymo pažeidimą (5 punktas).

Išnagrinėjęs bylą dėl Konkurencijos tarybos atsisakymo atlikti tyrimą, teismas gali įpareigoti Konkurencijos tarybą atlikti tyrimą. Tokiu atveju teismai remiasi ABTĮ 88 straipsnio 2 punktu, kuris numato galimybę administraciniam teismui „patenkinti skundą (prašymą) ir panaikinti skundžiamą aktą (ar jo dalį) arba įpareigoti atitinkamą administravimo subjektą pašalinti padarytą pažeidimą ar įvykdyti kitoki teismo patvarkymą“.

Iš Konkurencijos tarybos praktikos matyti, kad dažniausiai ji atsisako pradėti tyrimą remdamasi dviem pagrindais: (i) tirti pareiškime nurodytus faktus Konkurencijos tarybai nepriklauso; (ii) nėra duomenų, kurie leistų pagrįstai įtarti įstatymo pažeidimą.

Aptariant Konkurencijos tarybos atsisakymą pradėti tyrimą dėl tos priežasties, kad tirti pareiškime nurodytus faktus jai nepriklauso, paminėtina, kad tuomet dažniausiai ginčas kyla dėl Konkurencijos tarybos ir Ryšių reguliavimo tarnybos (toliau – RRT) kompetencijų atribojimo, užtikrinant sąžiningos konkurencijos laisvę elektroninių ryšių visuomeninių santykių srityje.

Byloje UAB „CSC Telecom“, UAB „Cubio, UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“, UAB „Norby telecom“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba⁸⁸ LVAT konstatavo, kad sprendžiant klausimą, ar elektroninių ryšių sektoriuje susiklosčiusių konkrečių teisinių santykių atžvilgiu yra pagrindas taikyti Konkurencijos įstatymą, ir, atitinkamai, ar Konkurencijos taryba turi pareigą pradėti tyrimą. Konkurencijos taryba privalo nustatyti, ar specialus teisinis reguliavimas pašalina bet kokią konkurencinės veiklos galimybę ir ar jis užtikrina Konkurencijos įstatymo laikymąsi vykdant konkrečią veiklą. To neatlikus, atsisakymas pradėti tyrimą dėl pareiškėjo pareiškime nurodytų aplinkybių laikomas nepagrįstu. Šioje byloje Konkurencijos taryba to nebuvo nustačiusi, todėl teismas nusprendė Konkurencijos tarybos nutarimą panaikinti ir įpareigoti Konkurencijos tarybą pradėti tyrimą dėl TEO LT, AB, veiksmų, susijusių su viešojo fiksuoto telefono ryšio paslaugų teikimu, atitikties Konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams pagal Konkurencijos tarybai pateiktą pareiškimą. Keista tai, jog tuo pačiu teismas konstatavo, kad „byla grąžintina Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti (Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 2 punktas)“. Teismas turėjo nurodyti ne Konkurencijos įstatymą, o ABTĮ 88 straipsnio 2 punktą.

Kitoje byloje⁸⁹ pirmosios instancijos teismas įvertino galiojantį teisinį reguliavimą ir jo pagrindu padaręs išvadas konstatavo, kad Konkurencijos tarybai priklauso tirti pareiškime nurodytus faktus, todėl Konkurencijos taryba įpareigotina atlikti tyrimą dėl TEO LT, AB veiksmų atitikties Konkurencijos įstatymo 9 straipsnio reikalavimams pagal UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“ pateiktą pareiškimą. Tačiau šioje byloje Konkurencijos taryba buvo atlikusi vertinimą, ar specialus teisinis reglamentavimas pašalina bet kokią konkurencinės veiklos galimybę ir ar jis užtikrina Konkurencijos įstatymo laikymąsi, ir tokio vertinimo pagrindu buvo padariusi išvadas atsisakyti pradėti tyrimą, taigi pirmosios instancijos teismas pirmiausia privalėjo nustatyti ir įvertinti, ar Konkurencijos taryba pirmiau minėtą vertinimą atliko, ir ar tokio vertinimo pagrindu padarė pagrįstas išvadas. Jis šiuo aspektu Konkurencijos tarybos priimto ginčijamo nutarimo apskritai nevertino. Dėl to LVAT pirmosios instancijos teismo sprendimą pripažino neteisėtu ir

⁸⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. sprendimas administracinėje byloje UAB „CSC Telecom“, UAB „Cubio, UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“, UAB „Norby telecom“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A822-538/2009.

⁸⁹ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. spalio 19 d. sprendimas administracinėje byloje UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1736-561/2009. Šioje byloje Konkurencijos taryba atsisakė atlikti nutarimą taip pat remdamasi 25 straipsnio 4 dalies 5 punktu, tačiau šis punktas neaptariamas, nes esminis ginčas kilo dėl kompetencijų atribojimo klausimo.

nepagrįstu⁹⁰. LVAT įvertino Konkurencijos tarybos atlikto minėto vertinimo išvadų pagrįstumą ir nurodė, kad Konkurencijos taryba pagrįstai konstatavo, jog atitinkamo klausimo vertinimas priklauso RRT kompetencijai, ir todėl pagrįstai atsisakė pradėti tyrimą.

Kai Konkurencijos taryba atsisako pradėti tyrimą, nes nėra duomenų, kurie leistų pagrįstai įtarti įstatymo pažeidimą, teismas vertina pareiškėjo prašymo turinį ir nusprendžia, ar jame pakankamai nurodyta tokių duomenų. Šiame kontekste pažymėtina, kad teismas sprendžia, ar Konkurencijos taryba pagrįstai atsisakė pradėti tyrimą pagal pareiškėjo pareiškimą, ir nevertina, ar buvo pažeistas Konkurencijos įstatymas, nes tai gali būti nustatyta tik atsakovui atlikus tyrimą⁹¹. Kai remiamasi 2 punktu, teismas nagrinėja ir sprendžia, ar tirti pareiškime nurodytus faktus Konkurencijos tarybai priklauso. Teismas negrąžina pareiškimo Konkurencijos tarybai paplidomai nagrinėti, o įpareigoja ją atlikti tyrimą.

Kaip jau minėta, nutarimas atsisakyti pradėti tyrimą yra skundžiamas Vilniaus apygardos teismui. Šioje dalyje aptartinas ir Konkurencijos tarybos nutarimas pradėti tyrimą. Kaip išaiškino LVAT⁹², nutarimas dėl tyrimo pradėjimo teismui neskundžiamas. Tai lemia nutarimo procedūrinis pobūdis. Į administracinį teismą asmuo turi teisę kreiptis tik dėl jam teisinės pasekmės sukeliančių individualių teisės aktų, priimtų viešojo administravimo srityje. Konkurencijos tarybos motyvuotas nutarimas iširti konkurenciją ribojančius veiksmus yra vienkartinis teisės taikymo aktas, skirtas konkrečiam subjektui (ABTĮ 2 straipsnio 14 dalis), tačiau įvertinant jo priėmimo teisinius pagrindus bei pasekmes, sukliamas subjektui, kurio atžvilgiu toks nutarimas yra priimamas, toks aktas negali būti pripažįstamas individualiu teisės aktu, skųstiniu administraciniam teismui. Konkurencijos tarybos nutarimas iširti konkurenciją ribojančius veiksmus yra vienas iš viešojo administravimo procedūrų metu priimamų procedūrinio pobūdžio dokumentų, kuriais atliekamas reikšmingų aplinkybių tyrimas, o tokie dokumentai pagal savo pobūdį nepriskirtini prie aktų, kurie yra ginčo administraciniame teisme dalykas. Nors ir negalima teigti, kad nutarimas pradėti tyrimą išvis jokių teisinių pasekmių nesukuria, šios teisinės pasekmės iš esmės yra tik procedūrinio, o ne materialaus pobūdžio.

⁹⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A858-1309/2010.

⁹¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A5-993/07.

⁹² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje *UAB "Vilniaus energija" v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A⁵⁰²-1466/2010.

Konkurencijos įstatymo nuostatos tiesiogiai nenumato, kad Konkurencijos tarybos motyvuotas nutarimas ištirti konkurenciją ribojančius veiksmus gali būti skundžiamas teismui. Sistemiskai aiškinant Konkurencijos įstatymo normas, darytina išvada, jog yra numatyta galimybė skusti galutinius Konkurencijos tarybos sprendimus arba Konkurencijos tarybos nutarimus, kuriais atsisakoma ištirti konkurenciją ribojančius veiksmus, o Konkurencijos tarybos nutarimas dėl tyrimo pradėjimo teismui yra neskundžiamas. Toks nutarimas savaime nedaro įtakos ūkio subjekto teisiniam statusui – juo tik pradedama procedūra, kurios metu priėmus galutinį sprendimą ūkio subjekto teisinis statusas gali pasikeisti.

Taigi darytina išvada, kad tokia byla nepriskirtina administracinių teismų kompetencijai, nes administraciniai teismai nesprenžia dėl viešojo administravimo procedūrų metu priimamų procedūrinio pobūdžio dokumentų, t. y. ne individualių administracinių aktų, teisėtumo ir pagrįstumo (ABTĮ 15 straipsnis).

5 Suderinamumas su EŽTK

5.1 Baudų skyrimas ir EŽTK

Pastaruoju metu vis dažniau pasigirsta abejonių, ar sistema, kai Komisija skiria baudas už konkurencijos taisyklių pažeidimus, yra suderinama su EŽTK. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje numatyta panaši sistema, manytina, kad verta nagrinėti šį klausimą.

Pagal SESV 6(3) straipsnį „Pagrindinės teisės, kurias garantuoja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir kurios kyla iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus.“ Teisės, kurios kyla iš EŽTK, buvo dar kartą patvirtintos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija)⁹³.

EŽTK 6(1) straipsnis nurodo: „Nustatant kiekvieno asmens pilietines teises ir pareigas ar jam pareikštą baudžiamąjį kaltinimą, jis turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama per įmanomai trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo“. Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje nurodyta, kad

⁹³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (OL, 2000 C 364/1).

„kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnę laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas“.

Baudžiamojo kaltinimo sąvoką EŽTT visuomet aiškino savarankiškai, neatsižvelgdamas į tai, kaip atitinkama veika kvalifikuojama nacionalinėje teisėje. Taip EŽTT pasiekė, kad ši sąvoka būtų vienodai suprantama visose Europos Tarybos narėse ir valstybės negalėtų išvengti EŽTK kontrolės kvalifikuodamos veiką kaip drausminę, administracinę ar civilinės teisės dalyką.⁹⁴

Engel byloje⁹⁵ EŽTT įtvirtino baudžiamojo kaltinimo požymius – tris kriterijus, pagal kuriuos Teismas nustato, ar yra sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas. Taigi, nagrinėdamas tokį aspektą Teismas dėmesį kreipia į:

- 1) teisės pažeidimo kvalifikavimą pagal nacionalinę teisę;
- 2) teisės pažeidimo pobūdį;
- 3) sankcijos pobūdį ir griežtumą.

Strasbūro teismas savo praktikoje taip pat išaiškino, kad antrasis ir trečiasis kriterijai yra alternatyvūs ir nebūtinai nagrinėtini kartu: tam, kad būtų taikomas 6 straipsnis, užtenka, kad ginčijamas teisės pažeidimas būtų laikomas baudžiamosios teisės pobūdžio arba kad teisės pažeidimas užtraukė asmeniui tokią atsakomybę, kuri pagal savo pobūdį ar laipsnį priklauso baudžiamajai sričiai⁹⁶.

Pagal Reglamentą Nr. 1/2003, Komisijos skiriamos baudos negali būti baudžiamosios teisės pobūdžio. Tačiau tai, kad „*Engel* kriterijų“ taikymas veda prie išvados, jog Komisijos baudų skyrimo procedūros yra baudžiamojo pobūdžio autonomine EŽTK 6 straipsnio prasme, šiandien ne naujiena⁹⁷.

Pagal Lietuvos įstatymus konkurencijos teisės pažeidimai nėra kriminalizuoti. Konkurencijos įstatymo 45 straipsnis numato administracinę atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus. Tačiau Lietuvoje taip pat numatyta pinigine bausme iki 10 % bendrųjų metinių pajamų praėjusiais ūkiniais metais, kurią Generalinė Advokatė Sharpston laiko neabejotinai griežta ir net galinčia priversti ūkio subjektą nutraukti veiklą⁹⁸. Nesiskiria ir vienas iš baudos

⁹⁴ BALČIŪNAITĖ, Justina. *ES konkurencijos teisės procedūrų pobūdis. Ar turėtų būti taikomas EŽTK 6 straipsnis šių procedūrų metu?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-11]. Prieiga per internetą: < http://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=242019>.

⁹⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. birželio 8 d. sprendimas byloje *Engel and others v. the Netherlands*, Series A 22.

⁹⁶ *Cit. op.* 94.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ Generalinės advokatės Sharpston 2011 m. vasario 10 d. nuomonė byloje C-272/09 P, *KME v Commission* (2009) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: < <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi->

tikslų – atgrasyti nuo pažeidimo padarymo, o poveikis yra baudžiamasis, be jokio žalos atlyginimo elemento. Darytina išvada, kad ir Konkurencijos tarybos skiriamas pinigines baudas galima laikyti baudžiamojo pobūdžio EŽTK prasme. Iš šios išvados seka, kad baudų skyrimo procedūra atitinka „baudžiamojo kaltinimo“ sąvoką EŽTK prasme. Tokiu atveju, Konkurencijos taryba turėtų atitikti „nepriklausomo ir nešališko teismo“ reikalavimą, tačiau taip nėra, nes bylų nagrinėjimas Konkurencijos tarybos posėdyje yra administracinė procedūra, kurios pagrindinis tikslas – išklausti pažeidimo padarymu įtariamų ir nuo tokių pažeidimų nukentėjusių ūkio subjektų nuomonę dėl atlikto tyrimo išvadų. Bylos, nagrinėjamos Konkurencijos taryboje, proceso dalyviai neturi tokių teisių, kokias turi teismo proceso dalyviai⁹⁹. Dėl šios priežasties teismų vaidmuo tampa dar svarbesnis.

Byloje *Jussila v Finland*¹⁰⁰ EŽTT nurodė, kad baudžiamojo kaltinimo sąvoka dėl savarankiško aiškinimo EŽTK prasme taikant *Engel* kriterijus yra labai plati, todėl jis daro skirtumą tarp „rimtos“ baudžiamosios teisės (angl. – *hard core of criminal law*) ir tarp baudžiamosios teisės EŽTK prasme, kuri nepriklauso tradicinei baudžiamosios teisės kategorijai ir skiriasi nuo „rimtos“ baudžiamosios teisės. Konkurencijos teisė, kai įmonėms už konkurencijos taisyklių pažeidimus skiriamos baudos, nepriklauso tradicinei baudžiamosios teisės kategorijai, kas suponuoja išvadą, kad baudžiamosios teisės garantijos (principai ir teisės) nėra taikomos visa apimtimi. Byloje *Janosevic v Sweden*¹⁰¹ EŽTT nurodė, jog administracinės institucijos, kurios šiaip neatitinka 6 straipsnio kriterijų (nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas) gali būti įgaliotos skirti baudas net jei jos yra labai didelės. Svarbu, kad baudos adresatas galėtų ginčyti tokį sprendimą teisme, kuris turi visišką jurisdikciją, įskaitant galią panaikinti ginčijamą sprendimą dėl teisės ar fakto.

Šiuos du EŽTT sprendimus aiškinant sistemiškai, darytina išvada, kad Komisijos baudų įmonėms skyrimas nėra nesuderinamas su EŽTK 6 straipsniu, nes tokius Komisijos sprendimus įmonės gali skusti teismui. Tas pats pasakytina ir apie Konkurencijos tarybos

bin/form.pl?lang=en&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurftp=jurftp&numaff=C-272/09%20P&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&docppoag=docppoag&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher>.

⁹⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje *AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A248-715/2008.

¹⁰⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje *Jussila v. Finland* [GC], no. 73053/01, ECHR 2006-XIV.

¹⁰¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Janosevic v Sweden*, no. 34619/97 (Sect. 1), ECHR 2002-VII.

baudų skyrimą. Kitas klausimas, ar teismas turi visišką jurisdikciją, kurios reikalavimas numatytas EŽTT bylų praktikoje.

Wouter Wils visų pirma pažymi, kad:

1. EŽTT praktika nereikalauja kelių lygių teisminės kontrolės;
2. EŽTT praktika nereikalauja, kad teisminė kontrolė būtų už ieškinio ribų, numatytų šalių;
3. EŽTT praktika nereikalauja, kad teisminė institucija elgtųsi kaip *de novo* teismas;
4. EŽTT praktika nereikalauja, kad prašymo dėl teisminės kontrolės padavimas automatiškai sustabdytų Komisijos sprendimo galiojimą¹⁰².

Jungtinėje Karalystėje Apeliacinis konkurencijos teisės teismas (angl. – *Competition Appeal Tribunal*), kuris peržiūri Sąžiningos prekybos tarnybos (angl. – *Office of Fair Trading*) sprendimus, kuriais skiriamos baudos dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimų ir dėl atitinkamų Jungtinės Karalystės antimonopolinių draudimų, yra įgaliotas priimti bet kokį sprendimą, kurį galėtų priimti Sąžiningos prekybos tarnyba. Tokia galia gali būti pageidaujama dėl efektyvumo. Pavyzdžiui, jei Apeliacinis konkurencijos teisės teismas nustato, kad Sąžiningos prekybos tarnyba nepakankamai pagrindė savo sprendimą, jis pats gali atlikti tyrimą ir, nustatęs konkurencijos taisyklių pažeidimą, už kurį gali būti paskirta bauda, jis pats gali padaryti išvadą dėl pažeidimo ir paskirti baudą. Esama ES teismų atliekamos kontrolės sistema, kai ES Teismai, nustatę Komisijos sprendimo procedūrinį pažeidimą ar netinkamą motyvavimą, jį panaikina, o tada Komisija gali priimti naują sprendimą (šįkart laikydamasi procedūrų) yra netinkama dėl neefektyvumo, tačiau suderinama su EŽTK.

Wouter Wils teigia, kad Bendrasis teismas, kuriame gali būti ginčijami Komisijos sprendimai, turi EŽTK reikalaujamą „visišką jurisdikciją“. Toliau pateikiami jo argumentai dėl teisminės kontrolės apimties bei intensyvumo, teisminės kontrolės kartelių bylose, sudėtingų ekonominių ir techninių vertinimų.

1) Teisminės kontrolės apimtis

EŽTT savo sprendimo *Janosevic v Sweden* 82 pastraipoje paaiškino, ką reiškia peržiūrinčiam teismui turėti „visišką jurisdikciją, įskaitant galią visais atžvilgiais, dėl fakto ir dėl teisės, panaikinti ginčijamą sprendimą“. Teismas nurodė, kad nebuvo pažeistas EŽTK 6 straipsnis,

¹⁰² WILS, Wouter. The Increased Level of EU Antitrust Fines, Judicial Review, and the European Convention on Human Rights. In *World Competition: Law and Economics Review* [interaktyvus]. 2010, nr. 1 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1492736.

nes Švedijos administraciniai teismai, peržiūrėdami Švedijos mokesčių institucijos išvadas, „turi jurisdikciją nagrinėti visus klausimų aspektus. Jų nagrinėjimas neapsiriboja tik teisės klausimais, jis taip pat gali būti taikomas faktiniams klausimams, įskaitant įrodymų vertinimą. Jei jie nesutinka su Mokesčių institucijos išvadomis, jie turi įgaliojimus panaikinti ginčijamą sprendimą“.

Kalbant apie teisminės kontrolės apimtį, atrodo aišku, jog peržiūrintis teismas turi nagrinėti teisės klausimus, fakto klausimus ir atlikti įrodymų vertinimą.

2) Teisminės kontrolės intensyvumas

Nėra visiškai aišku, koks turėtų būti teisminės kontrolės intensyvumas. Kaip cituota aukščiau, EŽTT *Janosevic v Sweden* sprendimo 82 pastraipoje nurodė, kad Švedijos administraciniai teismai turi įgaliojimus panaikinti ginčijamą sprendimą, jei jie nesutinka su Mokesčių institucijos išvadomis. Iš šios formuluotės būtų galima manyti, kad „visiška jurisdikcija“ turi būti ne tik dėl apimties, bet ir dėl intensyvumo, taip atmetant tokį kontrolės standartą, pagal kurį tik akivaizdžios klaidos yra ištaisomos. Tačiau EŽTT praktikoje, apimančioje ginčus dėl pilietinių teisių ir pareigų, EŽTT nurodo, kad teisminė kontrolė gali apsiriboti tik akivaizdžių klaidų tikrinimu, kai „klausimai, kurie turi būti nustatyti, reikalauja profesinių žinių ar patyrimo ir administracinės diskrecijos įgyvendinimo pagal platesnės politikos tikslus“¹⁰³.

3) ES teismų teisminė kontrolė kartelių byloje

Kartelių byloje Bendrasis teismas, kalbant apie esmines išvadas dėl SESV 101 straipsnio pažeidimo, visada išsamiai analizuoja visus ieškinio pagrindus teisės, fakto ir įrodymų vertinimo klausimais.

Kai kalbama apie paskirtas baudas, Bendrasis teismas turi jurisdikciją dviem atžvilgiais, pagal SESV 263 straipsnį ir pagal SESV 261 straipsnį bei Reglamento Nr. 1/2003 straipsnį.

Pagal SESV 263 straipsnį jis tikrina sprendimo teisėtumą. Tai apima visapusišką ginčijamo sprendimo išnagrinėjimą (pažeidimo priskyrimas įmonėms, kurioms paskirta bauda, ar pažeidimas padarytas tyčia ar neatsargiai, ar bauda neviršija 10 % įmonės bendrųjų metinių pajamų pastaraisiais finansiniais metais). Kontrolė pagal SESV 263 straipsnį taip pat apima klausimą, ar Komisija pagrindė savo sprendimą ir ar nustatydamą baudos sumą laikėsi

¹⁰³ *Ibid.*

bendrujų teisės principų, ypač proporcingumo ir lygiateisiškumo, taip pat ar rėmėsi savo gairėmis dėl baudos dydžio nustatymo ir dėl atleidimo nuo baudos.

Jei Bendrasis teismas turėtų įgaliojimus tik patikrinti teisėtumą, tai nebūtų laikoma, kad atitinka *Janosevic v Sweden* byloje numatytą „visiškos jurisdikcijos“ testą, nes Komisijai liktų esminė diskrecija dėl skiriamos baudos dydžio, ką patvirtina ES Teismų praktika. Tačiau „visiškos jurisdikcijos“ trūkumas užpildomas Bendrojo teismo pagal SESV 261 straipsnį. Pagal SESV 261 straipsnį ir pagal Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsnį, Bendrasis teismas turi „neribotą jurisdikciją“ baudų atžvilgiu, leidžiančią jam vertinti baudos dydžio tinkamumą.

Taigi be jokios abejonės „neribota jurisdikcija“ atitinka *Janosevic v Sweden* „visiškos jurisdikcijos“ testą.

4) Sudėtingi ekonominiai ir techniniai vertinimai

Kalbant apie sudėtingus ekonominius ir techninius vertinimus, *Microsoft* byloje Bendrasis teismas iš pradžių nurodė, jog jo kontrolė yra ribota, jis remsis „akivaizdžios vertinimo klaidos“ arba „pagarbos Komisijos vertinimams standartu“. Tačiau tuoj pat teismas nurodė ir tai, kad jis turi nustatyti, ar įrodymai tikrai yra tikslūs, patikimi ir nuoseklūs, ar įrodymai apima visą susijusią informaciją, į kurią reikia atsižvelgti vertinant sudėtingą situaciją ir ar galima pagrįsti iš jų padarytas išvadas. Taigi tokia kontrolė atrodo gana išsami ir atitinkanti „visiškos jurisdikcijos“ kriterijų. Tuo labiau, kad, kaip jau buvo minėta, EŽTT praktika nereikalauja visiško kontrolės intensyvumo dėl sudėtingo ekonominio ar techninio vertinimo.

Situacija Lietuvoje

Keliant klausimą, ar Lietuvos teismai turi „visišką jurisdikciją“ EŽTK prasme, visų pirma pastebėtina, kad situacija labai panaši į ES. Kaip jau buvo minėta, Lietuvos teismai taip pat atlieka teisėtumo kontrolę, tačiau Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 4 punktas suteikia teismui galimybę „pakeisti nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių taikymo“. Taip pat galime remtis jau padaryta išvada, kad Lietuvos teismų vykdoma kontrolė yra gana išsami, todėl, nors teismai remiasi pagarbos Konkurencijos tarybos vertinimams principu, tai nėra nesuderinama su EŽTK. Todėl darytina išvada, kad Lietuvos teismai atitinka „visiškos jurisdikcijos“ kriterijų EŽTK prasme.

5.2 Bylos grąžinimas Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui ir „ne bis in idem“ principas

Su bylos grąžinimu papildomam tyrimui yra susijęs klausimas, ar taip nepažeidžiamas „ne bis in idem“ (arba „non bis in idem“) principas. Principas „ne bis in idem“ uždraudžia galimybę tą patį pažeidėją persekioti ar bausti kelis kartus už tą patį pažeidimą (teisė nebūti du kartus teisiama ar baudžiamam už tą pačią nusikalstamą veiką). Šios dalies tikslas – išanalizuoti šio principo taikymą konkurencijos teisėje. Bus orientuojamasi išskirtinai į persekiojimą ir baudimą draudžiamų susitarimų srityje, taigi – SESV 101 ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnių taikymą ir baudų ūkio subjektams skyrimą.

„Ne bis in idem“ principas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Lietuvos Respublikos konstitucijoje

EŽTK Protokolo Nr. 7 4 straipsnis yra išdėstytas taip:

„1. Niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą.

2. Ankstesnės šio straipsnio dalies nuostatos nedraudžia atnaujinti bylos proceso pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą tuo atveju, kai iškyla nauji ar naujai paaiškėję faktai ar nustatomos esminės ankstesnio proceso klaidos, galėjusios turėti reikšmės bylos baigčiai.“

PVC II byloje ETT patvirtino, kad „non bis in idem“ principas yra pagrindinis Bendrijos teisės principas, taip pat įtvirtintas EŽTK protokolo Nr. 74(1) straipsnyje¹⁰⁴. Šis straipsnis suteikia teisę nebūti teisiama ar baudžiamam du kartus tik baudžiamajame procese¹⁰⁵. Tačiau pagal EŽTT praktiką, atitinkamos veikos kvalifikavimas pagal nacionalinę teisę yra tik santykinės vertės, nes sąvoka „baudžiamojo pobūdžio“ EŽTK 6 straipsnio prasme yra autonominė.

¹⁰⁴ Europos Teisingumo Teismo 2002 m. spalio 15 d. sprendimas bylose C-238/99, C-244/99, C-245/99 P, C-247/99, C-250/99, C-252/99, C-254/99, *Limburgse Vinyl Maatschappij (LVM) and Others v. Commission*, nepublikuota, paragr. 59.

¹⁰⁵ Angl. – *No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State.*

„Baudžiamojo kaltinimo“ sąvoka taip pat yra sąvarankiška, todėl EŽTK 6 straipsnio taikymui pakanka, kad atitinkama nusikalstama veika pagal savo pobūdį būtų „baudžiamojo pobūdžio“ Konvencijos požiūriu¹⁰⁶.

EŽTT praktika patvirtina, kad sąvoka „baudžiamojo pobūdžio“ EŽTK protokolo Nr. 7 4 straipsnio prasme yra tokios pačios plačios reikšmės kaip ir EŽTK 6 straipsnio prasme. Iš sprendimo byloje *Franz Fischer v Austria* seka, kad:

Pirma, protokolo Nr. 7 4 straipsnis pažeidžiamas ne tik tada, kai asmuo teisiamas ar baudžiamas už tą pačią nusikalstamą veiką du kartus, bet taip pat kai jis yra persekiojamas du kartus už tą patį pažeidimą, kurių esminiai elementai sutampa;

Antra, principo „*ne bis in idem*“, kaip jis apibrėžtas EŽTK protokolo Nr. 7 4 straipsnyje, pažeidimo negalima išvengti sumažinant antrą baudą pirmosios baudos suma, nes šis principas draudžia ne tik dvigubą baudimą, bet ir dvigubą persekiojimą¹⁰⁷.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis pakartoja „*ne bis in idem*“ principą: „Niekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą.“ Pagal išaiškinimus, „50 straipsnis atitinka EŽTK Protokolo Nr. 7 4 straipsnį“¹⁰⁸.

Dėl garantuojamos teisės taikymo srities Chartijos 52 straipsnis numato:

„Bet koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Remiantis proporcingumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti. (...) Šioje Chartijoje nurodytų teisių, atitinkančių Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta toje Konvencijoje. Ši nuostata nekliaudo Sąjungos teisėje numatyti didesnę apsaugą.“

Lietuvos Respublikos konstitucijos¹⁰⁹ 31 straipsnio 5 dalyje nustatyta: „Niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą“. Šioje Konstitucijos nuostatoje įtvirtintas konstitucinis principas „*non bis in idem*“ reiškia draudimą bausti antrą kartą už

¹⁰⁶ WILS, Wouter. The Principle of 'Ne Bis in Idem' in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. In *World Competition: Law and Economics Review* [interaktyvus]. 2003, nr. 2 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: < http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1319252>.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Su pagrindinių teisių chartija susiję išaiškinimai (OL, 2007 C 303, p. 17-35).

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr.33-1014).

tą patį nusikaltimą. Šis konstitucinis principas taikytinas ir kitų padarytų teisės pažeidimų atžvilgiu¹¹⁰.

Antro sprendimo priėmimas

Komisijai atliekant persekiojimus, pagrindinis klausimas yra, kokiomis aplinkybėmis Komisija gali bandyti antrą kartą paskirti bausmę įmonei už SESV 101 ar 102 straipsnių pažeidimus, jei pirmas sprendimas ES Teismų buvo panaikintas.

Tam tikslui naudinga atskirti dvi situacijas: kai pirmas sprendimas buvo panaikintas dėl procedūrinių priežasčių ir kai pirmas sprendimas panaikintas dėl įrodymų trūkumo. Tikimybė, kad egzistuoja pažeidimas ir dėl to antro persekiojimo poreikis užtikrinti optimalią bausmę, yra mažesnė tuo atveju, kai pirmas sprendimas buvo panaikintas dėl įrodymų trūkumo, nei tuo atveju, kai pirmas sprendimas buvo panaikintas dėl procedūrinių priežasčių. Taigi tikimasi, kad teisė bus griežtesnė atsižvelgiant į antro persekiojimo galimybę tuo atveju, kai pirmas sprendimas panaikintas dėl įrodymų trūkumo nei tuo atveju, kai pirmas sprendimas panaikintas dėl procedūrinių pažeidimų¹¹¹.

A. Antro sprendimo priėmimas, kai pirmasis panaikintas dėl procedūrinių priežasčių

PVC byloje Komisija 1988 m. priėmė pirmą sprendimą, paskirdama baudas keliems gamintojams. Šis sprendimas buvo panaikintas ETT 1994 m., nes Komisija nepatvirtino savo sprendimo tokiu būdu, kuris buvo numatytas jos pačios Procedūrinėse taisyklėse. Po šio panaikinimo Komisija priėmė antrą sprendimą, tinkamai patvirtintą, kuriuo ji paskyrė tas pačias baudas. ETT *PVC II* sprendimu patvirtino šio pakartotinio Komisijos sprendimo teisėtumą remdamasis šiais pagrindais: „*non bis in idem* principas draudžia tik naują išsamų vertinimą dėl tariamo pažeidimo padarymo, kuris reikštų antros bausmės paskyrimą, papildomai prie pirmos, kai atsakomybė nustatyta antrą kartą, arba pirmą bausmę tuo atveju, kai atsakomybė, nenustatyta pirmu sprendimu, nustatoma antru. Kita vertus, tai savaime nereiškia proceso atnaujinimo dėl to paties antikonkurencinio elgesio, kai pirmas sprendimas buvo panaikintas dėl procesinių priežasčių be jokio sprendimo dėl tariamų faktų esmės, kadangi panaikinimo sprendimas tokiomis aplinkybėmis negali būti laikomas „išteisinimu“,

¹¹⁰ Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 130-2 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios, 2001, Nr. 39-1373).

¹¹¹ *Cit. op.* 106.

kaip ši sąvoka suprantama baudžiamosiose bylose. Tokiu atveju, nauju sprendimu paskirtos bausmės nėra pridamos prie paskirtų panaikintame sprendime, bet jas pakeičia¹¹².

Jei Komisijai nebūtų buvę leista priimti antrą sprendimą, labai rimtas SESV 101 straipsnio pažeidimas būtų likęs nenubaustas¹¹³.

B. Antro sprendimo priėmimas, kai pirmasis panaikintas dėl įrodymų trūkumo

Wood Pulp byloje Komisija nubaudė daug ūkio subjektų dėl tariamai suderintų kainų pažeidžiant SESV 101 straipsnį. ETT panaikino šį sprendimą, nes Komisija neturėjo dokumentų, tiesiogiai patvirtinančių susitarimo buvimą, kai kiti įrodymai, kuriais rėmėsi Komisija, būtent ketvirčio kainų skelbimo sistema ir šių skelbimų vienalaikiškumas ir lygiagretumas, nesudarė pakankamai tvirtos, tikslios ir nuoseklios derinimo įrodymų visumos. ETT sprendimas *PVC II* byloje teigia, kad „*ne bis in idem*“ principas prieštarauja antram sprendimui, jei pirmas buvo panaikintas dėl įrodymų trūkumo. Tokiomis aplinkybėmis antras sprendimas reikštų antrą teisimą po išteisinimo EŽTK protokolo Nr. 7 4(1) straipsnio ir Chartijos 50 straipsnio prasme¹¹⁴.

Tačiau EŽTK protokolo Nr. 7 4(2) straipsnis aiškiai leidžia šios teisės ribojimą, suteikiant galimybę „atnaujinti bylos procesą pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą tuo atveju, kai iškyla nauji ar naujai paaiškėję faktai, (...) galėję turėti reikšmės bylos baigčiai“. Antras persekiojimas leidžiamas tada, kai jis pagrįstas papildomais įrodymais, kurių kaltintojas, būdamas pakankami rūpestingas, negalėjo panaudoti pirmo persekiojimo metu, bet neleidžiamas, kai papildomi įrodymai galėjo pagrįstai būti panaudoti pirmo persekiojimo metu.

Pažymėtina, kad EŽTK protokolo Nr. 7 4(2) reikalauja, kad atnaujinimas privalo būti „pagal įstatymus“ arba pagal Chartijos 52(1) straipsnį „numatyta įstatymo“.

Grįžtant prie situacijos Lietuvoje pirmiausia paminėtina, kad teismų praktikoje, susijusioje su konkurencijos taisyklėmis, nebuvo sprendžiamas klausimas dėl principo „*ne bis in idem*“ pažeidimo. Todėl derėtų atsižvelgti į ETT praktiką šiuo klausimu, būtent į *PVC II* bylą. Manytina, jog pagrindinis klausimas būtų, ar galima panaikinimo sprendimą laikyti išteisinimu. ES Teismams nėra numatytos galimybės grąžinti bylą Komisijai papildomam tyrimui, todėl tokiu atveju tampa aktualus sprendimo panaikinimo pagrindų skirstymas dėl

¹¹² Europos Teisingumo Teismo 2002 m. spalio 15 d. sprendimas bylose C-238/99, C-244/99, C-245/99 P, C-247/99, C-250/99, C-252/99, C-254/99, *Limburgse Vinyl Maatschappij (LVM) and Others v. Commission*.

¹¹³ *Cit. op.* 106.

¹¹⁴ *Cit. op.* 106.

įrodymų trūkumo ir dėl procedūrinių pažeidimų. Lietuvos teismams Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 2 dalyje tiesiogiai numatyta galimybė, jog teismas gali panaikinti nutarimą arba atskiras jo dalis ir gražinti bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti. Ši įstatymo formuluotė jokių būdu negali reikšti bylos nagrinėjimo pabaigos, tuo pačiu ir išteisinimo. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad bylos gražinimas Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti neprieštarauja „*ne bis in idem*“ principui.

IŠVADOS

1. Lietuvoje teisminės kontrolės tikslas yra patikrinti Konkurencijos tarybos nutarimų veiksmų teisėtumą. Remiantis valdžių padalijimo principu, teismas negali pakeisti Konkurencijos tarybos kaip viešojo administravimo subjekto ir priimti už jį atitinkamo teisės akto. Teismas atlieka teisės, faktų ir įrodymų vertinimo kontrolę, tačiau teisminės kontrolės intensyvumas priklauso nuo Konkurencijos tarybai priklausančios diskrecijos teisės. Tose srityse, kur Konkurencijos taryba turi diskrecijos teisę, teismo kontrolė yra ribota. Pripažįstama, jog tokią teisę Konkurencijos taryba turi sudėtingų ekonominio pobūdžio tyrimų srityje. Vadinas, vertindamas Konkurencijos tarybos atliktų sudėtingų ekonominio pobūdžio tyrimų išvadas teismas turi patikrinti tik tai, ar Konkurencijos taryba laikėsi procedūrinių taisyklių, ar visos išvados buvo motyvuotos, ar nebuvo iškraipytos faktinės bylos aplinkybės, ar nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida, ar nebuvo piktnaudžiauta įgaliojimais. Nors tik vienoje byloje teismas nurodė, kad teismas turi patikrinti, ar įrodymai, kuriais remiamasi, yra patikimi, nuoseklūs ir išsamūs, ar surinkti ir panaudoti visi svarbūs įrodymai, ar nesiremta mažai reikšmingais ir prieštariniais dalykais, tačiau apibendrinus galima daryti išvadą, kad intensyvumo atžvilgiu teismas atlieka „gana išsamią“ kontrolę.
2. Apibendrinus bylų praktiką, darytina išvada, kad teismas grąžina bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti, kai Konkurencijos taryba pažeidžia Konkurencijos įstatyme numatytą pareigą pakankamai motyvuoti priimamą nutarimą bei objektyvumo principą, be kita ko reiškiantį, kad administracinis aktas negali būti grindžiamas abejonėmis.
3. Teismas priima sprendimą panaikinti nutarimą visiškai dėl procedūrinių pažeidimų arba dėl to, kad nenustatyta pažeidimo sudėtis. Dėl procedūrinių pažeidimų nutarimas panaikinamas tik pripažinus juos esminiais. Teismas visada vertina procedūros pažeidimo įtaką priimto administracinio akto teisingumui. Kriterijus, pagal kurį vertinama įtaka, yra tikimybė, kad dėl šio pažeidimo buvo priimtas nepagrįstas sprendimas.
4. Teismo sprendimas pakeisti Konkurencijos tarybos nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių taikymo kol kas buvo įgyvendintas tik

- baudų atžvilgiu. Tačiau teismai šiuo įgaliojimu naudojami ir vertina paskirtos baudos dydžio pagrįstumą.
5. Bylų praktikoje problemų kyla ir dėl Konkurencijos tarybos nutarimų pradėti tyrimą arba atsisakyti pradėti tyrimą. Pirmuoju atveju nutarimas teismui neskundžiamas, nes tai yra procedūrinio pobūdžio dokumentas, kuris nesukelia teisinių pasekmių. Antruoju atveju nutarimas gali būti skundžiamas teismui. Tokiu atveju teismas gali įpareigoti Konkurencijos tarybą pradėti tyrimą, jeigu nustato, jog atsisakymas pradėti tyrimą buvo nepagrįstas.
 6. Atsakymas į klausimą, ar pažeidžiamas EŽTK 6 straipsnis Konkurencijos tarybai skiriant baudas už konkurencijos taisyklių pažeidimus, yra neigiamas. Nors EŽTK prasme toks baudų skyrimas atitinka „baudžiamojo kaltinimo“ sąvoką, o Konkurencijos taryba nelaikytina „nepriklausomu ir nešališku teismu“, darytina išvada, kad Lietuvos teismai atitinka „visiškos jurisdikcijos“ kriterijų.
 7. Nors esama abejonių dėl „*ne bis in idem*“ principo pažeidimo grąžinant bylą Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti, jas paneigia tai, kad tokio sprendimo priėmimas nelaikytinas išteisinimu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

- 1) 2010 m. kovo 30 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (OL, 2010 C 83/01).
- 2) 2000 m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (OL, 2000 C 364/1).
- 3) 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (OL, 2004 L 24, p. 1-22).
- 4) 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2003 L 1, p. 1-25).
- 5) 1962 m. vasario 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 17/62 dėl Sutarties 85 ir 86 straipsnių įgyvendinimo (OL, 1962 L 13, p. 204).
- 6) 1950 m. balandžio 11 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir 14, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6, 7, 12 ir 13.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 1) Lietuvos Respublikos konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr.33-1014).
- 2) Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856).
- 3) Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr.85-2566).
- 4) Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl baudos, skiriamos už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2004, Nr. 177-6567).
- 5) Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 17 „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“ (Valstybės žinios, 2000, Nr. 19-487).

Specialioji literatūra

- 1) BALČIŪNAITĖ, Justina. *ES konkurencijos teisės procedūrų pobūdis. Ar turėtų būti taikomas EŽTK 6 straipsnis šių procedūrų metu?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-11]. Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=242019>.
- 2) FORRESTER, Ian. A Bush in Need of Pruning: The Luxuriant Growth of Light Judicial Review. In EHLERMANN, C. D.; MARQUIS, M. *European Competition Law Annual 2009: Evaluation of Evidence and Its Judicial Review in Competition Cases* [interaktyvus]. Hart Publishing, 2010, [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/Competition/2009/2009-COMPETITION-Forrester.pdf>>.
- 3) GERADIN, Damien; PETIT, Nicolas. Judicial Review in European Union Competition Law: A Quantitative and Qualitative Assessment. In *TILEC Discussion Paper* [interaktyvus]. 2011, nr. 8 [žiūrėta 2011-04-11]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1698342##>.
- 4) LINKEVIČIŪTĖ, Ingrida. Administracinė diskrecija ir jos vertinimas teismų praktikoje. In *Jurisprudencija* [interaktyvus]. 2006, nr. 5(83) [žiūrėta 2011-04-12], p. 65-72. Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=268176>.
- 5) MEIJ, Arjen. Judicial Review in the EC Courts: Tetra Laval and beyond. In ESSENS, Oda; GERBRANDY, Anna; LAVRIJSEN, Saskia. *National Courts and the Standard of Review in Competition Law and Economic Regulation*. Europa Law Publishing, 2009.
- 6) OTTOW, Annetje. Observations on Economic Proof in Economic Cases. In ESSENS, Oda; GERBRANDY, Anna; LAVRIJSEN, Saskia. *National Courts and the Standard of Review in Competition Law and Economic Regulation*. Europa Law Publishing, 2009.
- 7) SCHIMMEL, Mathieu; WIDDERSHOVEN, Rob. Judicial Review after Tetra Laval. In ESSENS, Oda; GERBRANDY, Anna; LAVRIJSEN, Saskia. *National Courts and the Standard of Review in Competition Law and Economic Regulation*. Europa Law Publishing, 2009.

- 8) SIRAGUSA, M. *Celebration of 20 years of the Court of First Instance of the European Communities*. Konferencijos medžiaga [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-10/siragusa.pdf>>.
- 9) WILS, Wouter. The Principle of 'Ne Bis in Idem' in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. In *World Competition: Law and Economics Review* [interaktyvus]. 2003, nr. 2 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1319252>.
- 10) WILS, Wouter. The Combination of the Investigative and Prosecutorial Function and the Adjudicative Function in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. In *World Competition* [interaktyvus]. 2004, nr. 27 [žiūrėta 2011-04-11], p. 202-224. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1319251>.
- 11) WILS, Wouter. The Increased Level of EU Antitrust Fines, Judicial Review, and the European Convention on Human Rights. In *World Competition: Law and Economics Review* [interaktyvus]. 2010, nr. 1 [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1492736>.

Praktinė medžiaga

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

- 1) Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. birželio 8 d. sprendimas byloje *Engel and others v. the Netherlands*, Series A 22.
- 2) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Janosevic v Sweden*, no. 34619/97 (Sect. 1), ECHR 2002-VII.
- 3) Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje *Jussila v. Finland* [GC], no. 73053/01, ECHR 2006-XIV.

Europos Sąjungos Teismų sprendimai

- 1) Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas bylose 56/64 ir 58/64, *Establisements Consten SA & Grundig-Verkaufs-GmbH v Commission* (1966), ECR 299.
- 2) Europos Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. sprendimas byloje 42/84, *Remia and Others v Commission* (1985), ECR 2545.

- 3) Europos Teisingumo Teismo 1987 m. lapkričio 17 d. sprendimas byloje 142/84 ir 156/84, *British American Tobacco and Reynolds Industries v Commission*.
- 4) Europos Teisingumo Teismo 1989 m. spalio 18 d. sprendimas byloje C-374/87, *Orkem v. Commission* (1989), ECR 3343.
- 5) Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-129/85, *Ahlström Osakeyhtiö and Others v. Commission* (1993), ECR I-1307.
- 6) Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-7/95, *P John Deere v Commission* (1998), ECR I-3111.
- 7) Europos Teisingumo Teismo 2002 m. spalio 15 d. sprendimas byloje C-238/99, C-244/99, C-245/99 P, C-247/99, C-250/99, C-252/99, C-254/99, *Limburgse Vinyl Maatschappij (LVM) and Others v Commission*, nepublikuota.
- 8) Europos Teisingumo Teismo 2003 m. spalio 2 d. sprendimas byloje C-194/99 P, *Thyssen Stahl v Commission*.
- 9) Europos Teisingumo Teismo 2005 m. vasario 15 d. sprendimas byloje C-12/03, *Commission v Tetra Lava BV* (2005), ECR I-00987, paragr. 39.
- 10) Pirmosios Instancijos Teismo sprendimas byloje T-68/89, T-77/82, T-78/89, *SIV v. Commission* (1992), ECR II-1403.
- 11) Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. birželio 6 d. sprendimas byloje T-342/99, *Airtours v. Commission* (2002), ECR II-02585.
- 12) Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. spalio 22 d. sprendimas byloje T-310/01, *Schneider v. Commission*, (2002), ECR II-04071.
- 13) Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. spalio 25 d. sprendimas byloje T-80/02, *Tetra Laval v. Commission* (2002), ECR II-04519.
- 14) Pirmosios Instancijos Teismo 2005 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje T-28/03, *Holcim (Deutschland) v Commission* (2005), ECR II-1357.
- 15) Pirmosios Instancijos Teismo 2007 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje T-201/04, *Microsoft v Commission* (2007), ECR II-1491.

Konstitucinio teismo nutarimai

- 1) Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 130-2 straipsnio (1994 m. liepos 18 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios, 2001, Nr. 39-1373).

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimai

- 1) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. rugsėjo 13 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija” v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A11-871/02.
- 2) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gegužės 11 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Taksvija“, UAB „Merseros autotransportas“, UAB „Greitvila“, UAB „Kobla“, UAB „Kablasta“, UAB „Martono taksi“, UAB „Transmoderna“, UAB „Autovisatos“ taksi, UAB „Romerta“, UAB „Tanagros taksi“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A1-686/2006.
- 3) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje AB „Lietuvos telekomas“ v. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo taryba, Nr. A⁷-2203-06.
- 4) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba Nr. A2 – 2207/2006.
- 5) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A5-993/07.
- 6) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba v. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Nr. A⁵⁵⁶-45/2008.
- 7) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos auditorių rūmai v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A39-1939/08.
- 8) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A248-715/2008.
- 9) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 27 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A-822-454/2009.
- 10) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. A-502-341/2009.

- 11) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „CSC Telecom“, UAB „Cubio, UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“, UAB „Norby telecom“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A822-538/2009.
- 12) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Libra Vitalis“, UAB „Papyrus Lietuva“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A502-34/2009.
- 13) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A822-337/2010.
- 14) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A858-1309/2010.
- 15) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A525-2577/2011.
- 16) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. A⁵⁰²-1466/2010.

Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimai

- 1) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2003 m. rugsėjo 11 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „Lietuva Statoil“, UAB „Lukoil Baltija“, UAB „Uotas“, UAB „Pakrijas“, UAB „Vaizga“, „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I5-71-2003.
- 2) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2006 m. gegužės 15 d. sprendimas administracinėje byloje *AB „Lietuvos paštas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I-1174-10/2006.
- 3) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. birželio 28 d. sprendimas administracinėje byloje *AB „Mažeikių nafta“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I-2034-07/2007.
- 4) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. spalio 11 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „Lamberta“, UAB „SOBO Sistemas“ ir UAB „Termofora“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, Nr. I-7401-14/2007.
- 5) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. liepos 2 d. sprendimas administracinėje byloje *UAB „Metransa“, Pakuočių ir elektronikos atliekų tvarkytojų asociacija PEATA, UAB „Antraža“, UAB „Super Montes“, UAB „Utenos antrinis*

- popierius“*, UAB „Virginijus ir Ko“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1052-561/2009.
- 6) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. spalio 19 d. sprendimas administracinėje byloje UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“ v. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Nr. I-1736-561/2009.
 - 7) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. gruodžio 10 d. sprendimas administracinėje byloje AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ v. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, Nr. I-1768-171/2009.
 - 8) Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. sausio 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-515-602/2010.

Kita literatūra

- 1) Generalinio advokato Tizzano 2004 m. gegužės 25 d. nuomonė byloje C-12/03, *Commission v Tetra Lava BV* (2005), paragr. 87 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=395459:cs&lang=en&list=395460:cs,395459:cs,400816:cs,417853:cs,393925:cs,389657:cs,388702:cs,287629:cs,389434:cs,358089:cs.&pos=2&page=3&nbl=35&pgs=10&hwords=>>>.
- 2) Su pagrindinių teisių chartija susiję išaiškinimai (OL, 2007 C 303, p. 17-35).
- 3) Competition Law Toolkit [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.adb.org/Documents/Others/OGC-Toolkits/Competition-Law/complaw091200.asp>>.
- 4) Generalinės advokatės Sharpston 2011 m. vasario 10 d. nuomonė byloje C-272/09 P, *KME v Commission* (2009) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C272/09%20P&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=allldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=allldocnorec&docnoor=docnoor&docppoag=docppoag&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher>>.

SANTRAUKA

Magistro darbe „Teismų vaidmuo konkurencijos taisyklių įgyvendinime Lietuvoje“ analizuojamas teismų vaidmuo jiems atliekant teisminę kontrolę.

Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba yra ta institucija, kuri atlieka tyrimus dėl Konkurencijos taisyklių pažeidimų ir už juos skiria baudas. Tokiu atveju labai svarbus tampa teismų vaidmuo dėl jiems patikėtos atlikti teisminės kontrolės konkurencijos teisės srityje.

Atsižvelgiant į tai, kad yra siekiama Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimo, teismai dažnai remiasi Europos Sąjungos Teismų sprendimais kaip antriniu teisės šaltiniu. Todėl šiame magistro darbe pirmiausiai nemažai dėmesio yra skirta Europos Sąjungos Teismų vaidmeniui ir jų teismų praktikai, kuri atskleidžia, kad dažniausiai remiamasi pagarbos Komisijos vertinimams principu, tačiau taip pat parodo, kad teisminė kontrolė nėra neintensyvi.

Toliau magistro darbe pereinama prie Lietuvos teismų praktikos, kurią analizuojant padaroma išvada, kad Lietuvos teismai remiasi Europos Sąjungos Teismų suformuluotu pagarbos Konkurencijos tarybos vertinimams principu, o teisminė kontrolė laikoma intensyvia.

Galimų teismo sprendimų, peržiūrėjus Konkurencijos tarybos nutarimus, analizė padeda apibrėžti atvejus, kuomet tokie sprendimai priimami. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir Vilniaus apygardos administracinio teismo praktika atskleidžia, kokiais atvejais priimamas sprendimas panaikinti Konkurencijos tarybos nutarimą, o kokiais – gražinti bylą papildomam tyrimui atlikti; kaip įgyvendinama teismo teisė pakeisti Konkurencijos tarybos nutarimą dėl koncentracijos, sankcijų arba laikinojo pobūdžio priemonių; kokius įgaliojimus teismas turi peržiūrėjęs Konkurencijos tarybos nutarimą atsisakyti pradėti tyrimą.

Paskutinė darbo dalis susijusi su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos ir teisminės kontrolės suderinamumu. Daroma išvada, kad baudų skyrimas už konkurencijos teisės pažeidimus yra suderinamas su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, o bylos gražinimas Konkurencijos tarybai papildomam tyrimui atlikti neprieštarauja „*ne bis in idem*“ principui.

SUMMARY

Master's thesis "The role of the courts in implementing rules of competition in Lithuania" analyzed the role of courts in reviewing competition authority's decisions.

Competition Council of the Republic of Lithuania is the body that investigates, decides and imposes sanctions. In this situation, it is important that there should be an effective appeal system which gives the court the opportunity to review the competition authority's decision.

Given the fact that the aim of Law on Competition is the harmonization of Lithuanian law with the law of the European Union, courts often rely on the case law of the Courts of the European Union as a secondary source. Therefore, this thesis gives a lot of attention for the Courts of the European Union case law, which reveals that in most cases it is based on principle of judicial deference, but also shows that judicial review is not always „light“.

The analysis of Lithuanian case law concludes that the Lithuanian courts rely on the case law of European Union and judicial review is „quite comprehensive“.

The analysis of judicial decisions after review of the Competition Council's decisions helps to define the cases when such decisions are made. The case law of the Supreme Administrative Court of Lithuania and the Vilnius Regional Administrative Court shows when the decision of the Competition Council is withdrawn, and when the case is returned back for further investigation; when the court has a right to amend the Competition Council's decision on the merger, penalties or interim measures; which decision is taken after review of Competition Council's decision refusing to start investigation.

The last part of the master's thesis is related to the compatibility of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and judicial review. It is concluded that the imposition of fines for infringements of competition law is compatible with the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and that returning the case to the Competition Council for additional investigation is in compliance with the principle of „*ne bis in idem*“.